

FÅGLAR I SÖRMLAND

Nr 1

1978

Årg 11

FÅGLAR I SÖRMLAND

Nr 1 Årg 11 1978

ISSN 0345-3820

Utges av

FÖRENINGEN SÖDERMANLANDS ORNITOLOGER (FSO)
Regionalavdelning av Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) och
Huvudman för Hartsö-Enskär fågelstation

Redaktör och ansvarig utgivare

Hans Pettersson, Blodstensvägen 20, 752 44 Uppsala
Tel 018/127063

Redaktion

Hans Pettersson, Valde Holmgren, Inger Karlberg

Periodicitet

Utkommer med nummer per år

Prenumeration

Avgiften är 25:- per år och insättes på nedanstående bank- eller postgiro.
Medlemmar i FSO erhåller tidskriften gratis.

Medlemskap i FSO

erhålls för SOF-medlemmar bosatta i Sörmland exklusive Södertörn genom
att 25:- eller mer insättes på föreningens bank- eller postgiro. För
övriga gäller en avgift på 35:- per år.

Medlemskap i SOF

erhålls genom att ordinarie medlemsavgift 50:-, för juniorer (under 21 år)
och pensionärer 25:-, insättes på postgiro 19 94 99 - 5 direkt till Sveriges
Ornitologiska Förening, Stockholm. Ange födelseår.

Expedition

Södermanlands Ornitologer, c/o Gunnar Sjöö,
Brennsvägen 23, 641 00 Katrineholm tel. 0150-52071

Bankgiro 712-8457 Postgiro 7 73 78 - 8

Adressändring

I samband med adressförändring och distributionsärenden kontaktas expedition.

INNEHÅLL

se omslagets baksida.

Omslag: Sparvhök Foto: Ulf Widemo

Fågelrapport Sörmland 1977

Bird Report Södermanland 1977

Hans Pettersson, Lars Broberg, Tony Haglund och Lennart Wahlén

Denna rapport omfattar fågelobservationer av allmänt och regionalt intresse från landskapet Södermanland (Srm) utom Södertörn under 1977. Upprop med precisering av intressanta observationer inför denna rapport gjordes under hösten 1977 i INFO nr 37. Några arter och typer av observationer, som ingick i uppropet, har ej behandlats, då inkomna rapporter varit få och tidigare uppgifter bristfälliga. Dessa liksom vissa arter, som i denna rapport endast presenterats utan kommentarer, kommer att behandlas utförligare i kommande årsrapporter då mer material inkommit.

Föregående rapport avseende 1976 var införd i Fåglar i Sörmland 10 (1977) sid 23 - 38.

Totalt inkom 829 rapporter om 131 arter från 69 rapportörer, vilket innebär en glädjande ökning av rapporteringen. Den regionala fördelningen är tyvärr fortfarande sned med låg andel rapporter och rapportörer från Trosa-Vagnhärad och Katrineholm-Vingåker. Nedan redovisas antalet rapportörer och deras rapporter uppdelade på olika områden. Rapportörerna har förts till områdena beroende på bosättning eller huvudsakliga verksamhetsområde.

Område	Antal rapportörer	Antal rapporter
Nyköping-Oxelösund	15	200
Trosa-Vagnhärad	3	22
Södertälje-Järna	10	76
Gnesta	6	96
Strängnäs	6	109
Eskilstuna-Kungsör	17	191
Flen-Malmköping	7	105
Katrineholm-Vingåker	5	30

Den nya ordningsföljden av fågelarterna, som kommer att tillämpas i Sveriges fåglar, den nya förteckningen, och har använts i riksrapporten för 1976 (Risberg 1977) följs i denna rapport.

Observationer av sällsynta och svårbestämda arter vilkas beskrivning skall granskas av SOF:s raritetskommitté (Rk) kommer att publiceras senare sedan de bedömts och godkänts.

SMÅDOPPING Tachybatus ruficollis

Ett par med ungar på vardera två tidigare kända häckningslokaler i närheten av Eskilstuna (LC, RB, HG) och Katrineholm (UR, LP). Under vår och sommar har enstaka fåglar iakttagits på ytterligare 10 lokaler men utan att häckning har kunnat påvisas.

En vinterobservation: 1 ex den 9.1 vid Hummelvik, Tunaberg (DF). Under hösten 3 ex Strandstuguviken, Nyköping den 24.9 (SBt).

SKÄGGDOPPING Podiceps cristatus

Några få vinterobservationer: 1 ex vid Femöre, Oxelösund den 1.1 (AO, LO) och 1 ex Kylvattendammen, Oxelösund den 6-26.2 (SBt, DF, LO); 1 ex Skansundet, Mörkö den 4 och 23.12 (MB).

En stor ansamling på 400 vuxna skäggdoppingar har rapporterats från Marieberg, Yngaren den 31.7 (GJ).

GRÄNAKEDOPPING Podiceps griseigena

Ingen häckning. En ensam dopping hävdade revir i Mälaren vid Tunavik, Yttersele åtminstone 30.5 - 10.7 (LK, LW, BU).

Rastande fåglar: 1 ex Täckhammar, Långhalsen den 12.4 (LW) och 1 ex Enskär, Bältinge den 10 och 11.10 (LW, DF).

SVARTHAKEDOPPING Podiceps auritus

Lika som 1976 rapporterades från åtta lokaler, minst 33 häckande par. En god lokal i närheten av Katrineholm hyste minst 10 par (LP) och två andra utanför Södertälje 7 resp 10 par (JE, PB).

STORSKARV Phalacrocorax carbo

Under sommaren sågs storskarv i skärgården med 4 ex vid Lacka Trutbåda, Västerlång den 12.6 och minst 13 ex vid Hamnskär/Ljusskär, Bältinge den 20.7 (LW). I Yngaren 2 ex den 28.8 (GJ).

Under hösten flera observationer i Hjälmaren/Mälaren, bl a 3+1+1 på tre lokaler i Hjälmaren den 24.9 (LC, TH, KC), 1 ex Gimpelstenarna, Granfjärden, Mälaren den 4.9 (HG) och 5 ex Borbyå, Tunbo, Mälaren den 14.10 (PL). Vid Enskär, Bältinge sågs som mest 240 ex den 12.10 (LW).

En helvit storskarv sågs bland de övriga vid Enskär, Bältinge den 7-9.10 (LW).

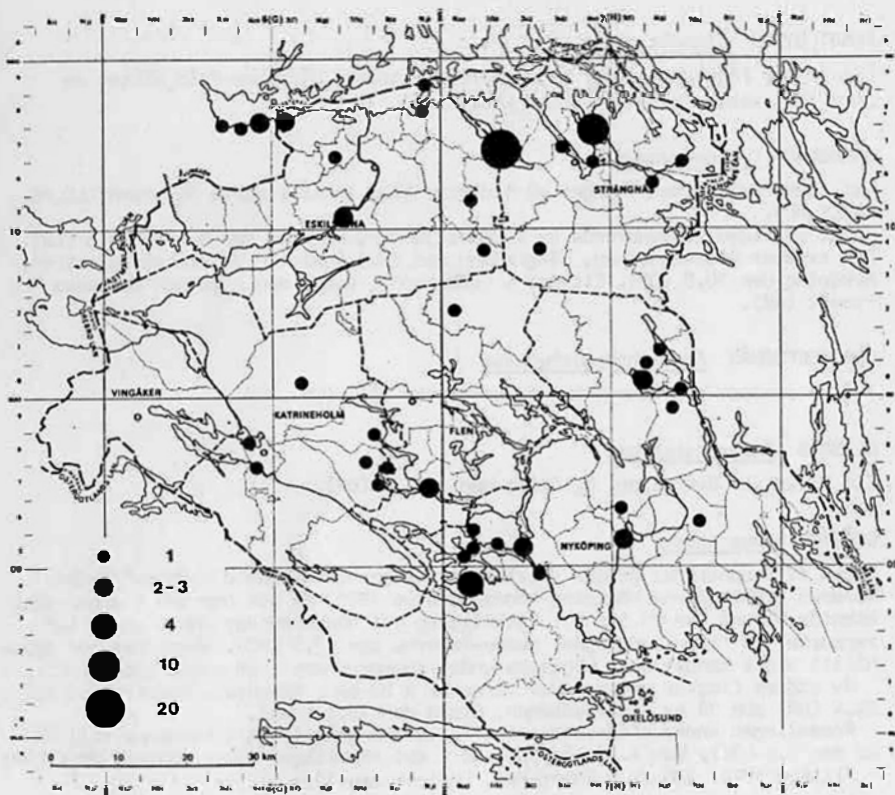
RÖRDROM Botaurus stellaris

Inte mindre än 81 tutande rördrommar rapporterades mot 44 föregående år. Lokalernas läge framgår av karta (fig. 1). För båda åren gäller att ytterligare ett okänt antal hanar bör ha hållit revir i sömrandesjöarna då rapporteringen ingalunda kan ha varit fullständig.

Utgår man från de kända värdena i provytan Söderfjärden i Mälaren, där antalet revirhävdande hanar ökade från den tidigare rekordnoteringen 13 till 20 (LÖ), förefaller en femtioprocentig ökning rimlig. För Sörmland framstår 1977 som det bästa rördromåret hitintills under 1900-talet med sannolikt minst 100 hanar inom rapportområdet.

Som vänligt sett de flesta rördrommarna i mälarkikarna, totalt 43 hanar.

Figur 1. Karta över lokaler där tutande rödrommar (*Bötarus stellaris*) hörts under 1977.

(Bittern in Södermanland 1977)

Förutom i Söderfjärden bl a 10 i Tynnelsöfjärden (80, m.fl.) och 7 i Balten (PL). På andra traditionellt goda lokaler hördes 7 i Gnestatraktens sjöar (LW, BK, RL) och 4 i Hallbosjön (LÜ, m.fl.). För första gången gjordes en organiserad inventering av hela Långhalsen vilket gav 12 hanar (LW, m.fl.).

Inga vinterobservationer 1977.

HÄGER *Ardea cinerea*

Antalet kolonier och häckande par ökar. Sex nya kolonier (LW, AB, LC, LP, DP) och ökning i några gamla (GJ, LW) har rapporterats.

Med ledning av dessa uppgifter kan antalet häckande par i ca 17 kolonier inom rapportområdet uppskattas till ca 125.

Övervintringarna fortsätter. I jan - feb: 5 ex i Eskilstunatrakten, 16 i Nyköping-Oxelösundsområdet. Två av dessa rapporterades som funna döda. Under december även observationer i Katrineholmstrakten.

SVART STORK Diconia nigra

Ett ex vid fågeldammarna i Molstabergs viltpark, Vårdinge från slutet av juni till mitten av juli (JÅ gm LW).

SÅNGSVAN Cygnus cygnus

Ett häckande par med 4 ungar på tidigare känd lokal i norra Sörmland (LC, HG, LK, LF, AL).

Ett möjligen översomrande ex i Söderfjärden, Mälaren den 8.5 och 7.8 (LB). Fem ex över Älspångaviken, Långhalsen den 20.5 (VH). En ad Strandstuguviken, Nyköping den 30.5 (OP). Ett par i Fräkensjön, Ludgo den 26.4 och en vecka framåt (AB).

SPETSBERGSGÅS Anser brachyrhynchus

Två ex rastade vid Svanviken, Nyköping den 29.3 (LW).

BLÅSGÅS Anser albifrons

Ett ad ex vid Svanviken, Nyköping den 9-16.4 (OP).

GRÅGÅS Anser anser

Sedan 1973 uppträder grågås regelbundet under häckningstid i Söderfjärden, Mälaren (LB). Första häckning konstaterades 1977, då ett par med 4 ungar sågs utanför Strand den 21.5 (MB). Ytterligare ett häckande par med 5 ungar har rapporterats från Lundbysjön, Husby-Rekarne den 17.5 (KC). Något par har uppehållit sig i Bondkroken, Läggesta under sommaren men inga ungar sedda (HE).

Av större flockar sedda under våren bl a 23 ex i Näsnaren, Katrineholm den 24.4 (UR) och 15 ex i Ekebydammen, Rippsa den 19.5 (LSt).

Ansamlingen under eftersommaren i Tullgarnsområdet, Höls räknades till 435 ex den 7.8 (JE). Den 1.10 låg 300-400 i det närbelägna Björkarösund, Mörkö(MB).

Tillägg 1976: 120 ex i Runnviken, Spelvik den 10.9 (AB).

VITKINDAD GÅS Branta leucopsis

Tre sträckande mot SW/W vid Enskär, Bälinge den 9.10 (LW).

PRUTGÅS Branta bernicla

Tillkommer en sommarobservation från 1974: 1 ex utanför Oxelösund den 19.6 (AB).

GRAVAND Tadorna tadorna

Under häckningstid endast observerad i skärgården. En lyckad häckning vid Strandstuguviken, Nyköping där 1 par sågs med 6 ungar den 4.7 (GE), som mest 5 vuxna fåglar på lokalen den 17.4 (LO). Enstaka par dessutom vid Nävekvarn den 1.5 (LH) och Tullgarnsnäs, Höls den 10.7 (MB).

Sista observationen: 1 ex Skansundet, Mörkö den 23.11 (MB).

Tillkommer ytterligare 2 lyckade häckningar från vardera åren 1974 och 1975, alla i skärgården öster om Oxelösund (AB). Dessutom 1 juv skjuten i Runnviken den 9.9 och ytterligare 1 juv iakttagen där 9.9 - 8.10.76 (AB).

BLÅSAND Anas penelope

Från den mest aktuella häckningstiden 15.5-15.6 föreligger en observation av 1 par vid Tullgarnsnäs, Höls den 4.6 (LW).

SNATTERAND Anas strepera

Ingen säkerställd häckning. Under våren enstaka par vid Strandstuguviken, Nyköping den 24.4 (LO, AO), på en översvämning vid Ryssbergen, Nyköping den 1.5 (LW), Skåraviken, Hallbosjön den 4-5.5 (LW), Gorsingeholmsviken, Strängnäs den 20.5-22.6 med parning! den 26.5 (LK, BÖ) och Skånssundet, Mörkö den 28.5 (PB). Dessutom en ensam hane vid Tullgarnsnäs den 5.6 (PB) och 6 ex i inre delen av Marsviken, Bergshammar den 13.7 (CS).

Några höstobservationer: 9 ex Eglasjön, Bärbo den 18.9 (DF, DP), 2 ex Alby, Runtuna den 22.9 (KK) och 6 ex Täckhammar, Långhalsen den 24.9 (LW).

KRICKA Anas crecca

En vinterobservation: en hona i Nyköpingsån, Nyköping den 31.12 (AA).

ÄRTA Anas querquedula

Endast rapporterad från 7 lokaler med totalt 10-12 par under perioden 30.4-6.6. Detta stöder bedömningen av Nord (1977) att ärtan endast är en fåtalig häckare i Sörmland.

Största ansemlingen utgjordes av 4 hanar + 1 hona i Hallbosjön den 7.5 (AO). Långhalseninventeringen gav endast 2 par (LW, m fl).

SKEDAND Anas clypeata

Lika sparsam rapportering som av ärtan. Endast ca 10 par under perioden 28.4-11.6 på 9 lokaler. Enda häckningen konstaterades vid Strandstuguviken, Nyköping, en hona med 5 ungar den 13.7 (GE).

BRUNAND Aythya ferina

Två vinterobservationer: en hona och två honor vid Gamla Oxelösund den 13.2 (HP) och 2 hanar i Kylvattendammen, Oxelösund den 20.2 (LD).

En stor ansamling på 600 ex rapporterades från Tullgarnsnäs den 20.8 (JE).

VIGG Aythya fuligula

Vinterobservationer den 30.1: Vid Ålö och Beten utanför Oxelösund låg en stor flock på 3000-4000 ex. Längre in mot Oxelösund ytterligare en flock på ca 1500 ex (DF).

EJDER Somateria mollissima

I inlandet har ejder rapporterats från Hyndevadsström, Eskilstuna med 3 hanar och 5 honor den 16.4 (HG, SBt, RB) samt från Lövön i Hjälmaran med en hona den 30.10 (SW).

ALFÅGEL Clangula hyemalis

En inlandsobservation under hösten: 1 ex i Ö. Hjälmaran den 19.11 (RB).

SJÖORRE Melanitta nigra

Några inlandsobservationer av rastare under vårsträcket: 4 ex vid Brobyö, Tumbo den 16.4 (PL), 3 hanar + 2 honor i Nyckelsjön, Gåsinge den 1.5 (MK, BK) samt en 30-flock i Söderfjärden, Mälaren den 8.5 och 1 par den 21.5 (LB).

Under eftersommaren 1 ex i centrala Blacken, Mälaren den 7.8 (LG, TH).

Småskrake

Foto: Håkan Sahlin

KNIPA Bucephala clangula

Långhalseninventeringen 1977 gav 113 par fördelade utmed hela sjösystemet under inledningen av häckningsperioden, en hög siffra med tanke på den sena invandringen till Sörmland (LW,m fl).

SALSKRAKE Mergus albellus

Totalt 96 observationer från 27 rapportörer, varav 3 under jan-feb, 47 under mars-maj och 46 under sept-dec.

Vinterobservationerna utgjordes av en hane i Eskilstunaån den 16.1 (LBo), 2 hanar i Strandstuguviken, Nyköping den 9.2 (OP) och 1 par i Gamla Oxelösund den 13.2 (HP,IKg).

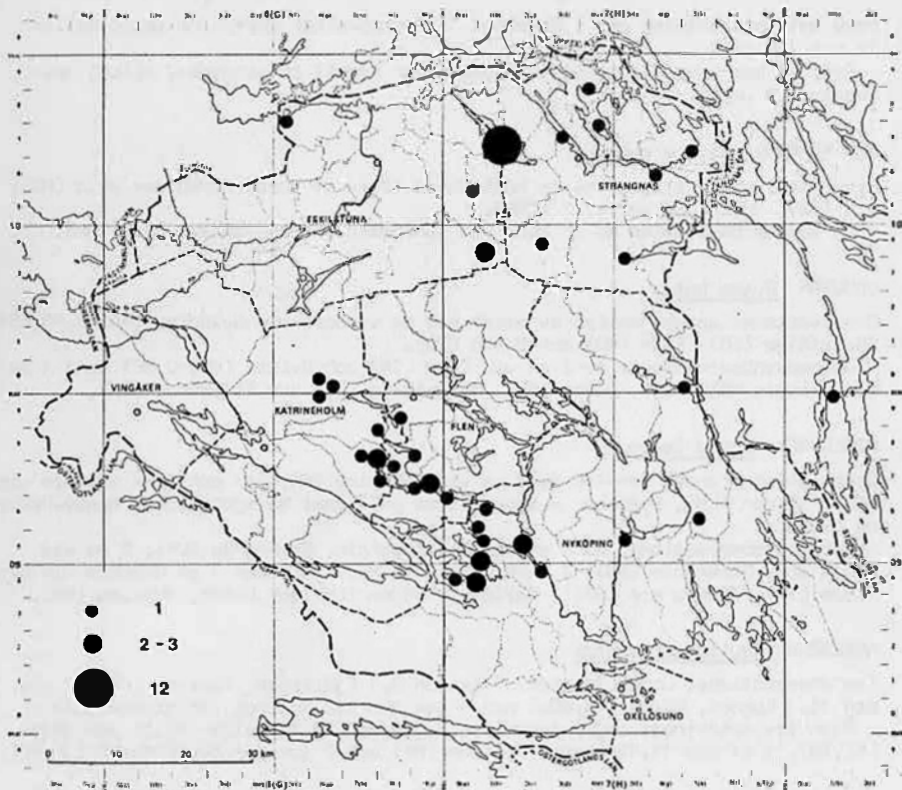
Vårsträcket kulminerade under april (32 observationer) men många dröjde kvar in i maj. En hane, som slagit följe med två kniphonor, sågs så sent som den 29-30.5 i Norrtunasjön, Frustuna (MK,BK). Ytterligare en hane i par med kniphona vid Kronängen, Ludgö den 26.4 och 27.5 (AB).

De första höstfågelnarna dök upp redan den 19.9 i Hegbysjön, Ärla (KC) men huvudparten passerade under oktober-november (19 resp 19 observationer). De största höstflockarna observerades vid Björkarörsund, Mörkö ca 45 ex den 23.10 och ca 55 ex den 5.11 (JE). På några kustlokaler stannade ett mindre antal och sex observationer gjordes i december.

SMÅSKRAKE Mergus serrator

Ingen inlandshäckning rapporterad. Två par iakttogs dock vid Ön Fläsket i Prästfjärden, Mälaren den 3.6 (LK). Minst ett par årligen i Likstammen under häckningstid, så även i år (AB).

Figur 2. Karta över lokaler varifrån par av brun kärrhök rapporterats 1977.

(Marsh Harrier in Södermanland 1977)

GLADA *Milvus milvus*

En tidigare ej publicerad observation från 1976: 1 ex vid Stora Lopptorp, Taxinge den 22.6 (BK,SK).

BRUN KÄRRHÖK *Circus aeruginosus*

51-55 förmodade eller konstaterade häckningar har rapporterats och lokalernas läge har markerats på karta (fig. 2). Antalet rapporterade häckningar motsvarar ungefär antalet vid riksinventeringen 1969 (Andersson och Larsson 1971). Rapporternas täckning dock sämre, bl a inga rapporter från Vingåker, Hjälmaren och stora delar av Katrineholmsområdet.

I Söderfjärden har antalet par ökat från 7 1969 till 12 par 1977 (LB) och i Långhalsen, som inventerades 1977 från 7 1969 till 16-17 par (LU, m fl), vilket motsvarar en fördubbling av antalet par gentemot 1969. Om denna trend är genomgående i hela Sörmland skulle över 100 par ha häckat 1977. Siffran synes dock något hög. Om lokaler som hyste minst ett par 1969 men ej rapporterats i år antas ha även ett par 1977, tillkommer 23 par till det rapporte-

rade antalet. Antalet par i Sörmland 1977 uppskattas därför ha legat mellan 75 och 100 par.

Från 22 par uppges att minst 51 ungar har kommit på vingarna, vilket motsvarar 2,5 ungar per par.

BLÅ KÄRRHÖK Circus cyaneus

Fyra vinterobservationer av en hantecknad fågel på norra Mörkö den 29.1 (MB), 5.2 (JS), 19.2 (MB) och 27.2 (CGE).

En sommarobservation av en hana vid Vansåsén, Strängnäs den 30.7 (ÅV).

DRMVRÅK Buteo buteo

Observationer under jan-feb av minst ett ex vardera vid Nyköping (AA, KK, PB, LSt), Södertälje (SB), Flen (AD) och Mörkö (MB).

Decemberobservationer av 2 ex vid Flen (IN) och Svista (RB, YL, ME) samt 1 ex vid vardera Hblö (LW), Husby (KK), Södertälje (PB) och Stjärnhov (IN).

FJÄLLVRÅK Buteo lagopus

Observationer under jan-feb av 2 ex vid Nyköping (KK, LSt) och 1 ex vardera vid Söderfjärden (LB), Byringe, Husby-Rekarne (KC) samt Närsjöfjärden, Husby-Rekarne (SBt).

Decemberobservationer av 4 ex vid Garsingeholm, Strängnäs (LK), 2 ex vid Lunda äng, Strängnäs (ÅV), 2 ex Eskilstuna (RB, YL, ME) och 1 ex vardera vid Ökna, Floda (TL), Jäders k:a (SBt), Merlänna, Länna (LK) och Lindö, Runtuna (KK).

KUNGSÖRN Aquila chrysaetos

Tre observationer under jan-feb: 1 ex den 8.1 Fjällsjön, Runtuna (KK), 1 juv den 16.1 Lugnet, Mörkö (PB, MBn) och 1 juv den 5.2 Vålinge, Stigtomta (LSt).

Även tre noteringar under december: 1 juv den 18.12 mellan Kjula och Jäder (RB, IB), 1 ex den 11.12 Årsta, Runtuna (KK) och 2 juv den 26.12 Mörkö (JE, MP).

TORNFALK Falco tinnunculus

Inventeringsart. Tre häckningar i Nyköpingstrakten. Separat redovisning följer i denna tidskrift.

STENFALK Falco columbarius

Ett ex observerat vid två tillfällen i slutet av juni 1976 vid Långsjön, Kattnäs (BK, BA).

Två observationer under januari 1977 av ett ex på Mörkö (MB, PB, MBn, KJ).

LÄRKFALK Falco subbuteo

Par, varnande fåglar eller konstaterade häckningar har rapporterats från 10 lokaler (KK, TH, LC, KC, BA, TC). Observationer under häckningstid från ytterligare minst 9 lokaler. Antalet häckande par i Sörmland har uppskattats till 120 (Nord 1977).

PILGRIMSFALK Falco peregrinus

Vid Malmköping observerades 1 ex den 8.10 (PÅH, JEH, TW).

RAPPHÖNA Pardix pardix

Vinter, vår och höstobservationer ifrån Eskilstunatrakten (LC, SBt, TH), Mörkö

(JE,MP,MB,MBn,PB,KJ) samt en kull vid Trosa (KEF).

VAKTEL Coturnix coturnix

Spelande ex hörda vid Sund, Lerbo den 4.6 (LK) och utanför Vingåker den 10.6 (LO,FA,BAT).

SMÅFLÄCKIG SUMPHÖNA Porzana porzana

Ett ex observerat vid f d Valnaren, Länna den 8.5 (LK) och sammanlagt sju spelande ex i det inre av Sörmland. Ett ex vardera vid Skundern, Dunker den 17-18.5 (TE), Lövsund, Runtuna den 3.6 (KK), 6.6 (JL), Långdunker, Hyltinge den 4.6 (HP,IKg), Älspångeviken, Blacksta ca 20.6 (IN), Rökärret, Dunker den 5.7 (TH), Hallbosjön, Stigtomta den 19.6 (LD) och Spetebysjön, Lerbo den 30.7 (LK).

MINDRE SUMPHÖNA Porzana parva

En tidigare ej rapporterad notering, 1 ex med hanläte inspelat ca 12-14.6.74 vid Måglaudd, Söderfjärden, Mälaren (LF, gm LB).

Under 1977 uppehöll sig ett ex med "honiäte" vid Lerslunda, Söderfjärden under två veckor i mitten av juni (LF, gm LB). Fågeln läte inspelades. Vid Dagöholm, Långhalsen, Lerbo hördes även ett ex med "honiäte" den 16.6 (LO,FA), 17.6 (VH) och 23.6 (LW,AO). Även detta läte inspelades. Ett normalt antal noteringar enligt Pettersson 1977.

KORNKNARR Crex crex

Vid Spelshagen, Nyköping hördes ett ex den 20.5 (HP,IKg) och förmodligen samma ex spelade vid Svanviken den 2-5.6 (JL). Ett ex vardera hördes även på följande lokaler, Stensjön, St Malm den 18 och 21.6 (LP), Spetebysjöns NV del, Lerbo den 4.6 (LK) och Ärby, Husby-Rekarne den 8-10.7 (KC). En nyligen död fågel hittades vid Tista, Bärbo ca 20.8 (gm LW).

RÖRHÖNA Gallinula chloropus

Liksom under 1976 har 1-2 ex övervintrat i Kylvattendammen, Oxelösund (DF,CS, LD,AO).

STRANDSKATA Haematopus ostralegus

Ingen inlandshäckning konstaterad. Ett par har funnits i Yngaren under flera år. I år sågs paret den 8, 22 och 24.6 samt 8.7 (GJ). Ytterligare två inlandsobservationer har gjorts under häckningstid 2 ex på Tovalundsholmen i Båven den 29.5 (TH) och ett förbisträckande ex vid Hyndevedsström, Eskilstunaån den 16.6 (TV).

Fyra inlandsobservationer omkring mitten av april och en i slutet av juli.

SKÄRFLÄCKA Recurvirostra avosetta

Ett ex rastade vid Strandstuguviken, Nyköping den 17-26.6 (LGK,LW,AA,LD).

MINDRE STRANDPIPARE Charadrius dubius

Par eller varnande fåglar motsvarande totalt 7 par på sex lokaler har rapporterats. Betydligt fler par torde häcka.

LJUNGPIPARE Pluvialis apricaria

Riksinventeringsart. Ingen häckning. Ett sent ex rastade vid Örstekärret,

Rödspov

Foto: Karl-Erik Häger

Stenkvista den 27.12 (SBt,ME).

KUSTPIPARE Squatarola squatarola

En sen vårobservation av ett ex vid Strandstuguviken, Nyköping den 9.6 (DF).

DVÄRGBECKASIN Lymnocyrtus minimus

Endast höstnoteringar. I Kovakärret, Malmköping fångades och ringmärktes 26 ex under tiden 24.9-26.10 (PÅH,JEH,TW). Ytterligare fem observationer, 1 ex Stensjön, St Malm den 15.9 (UR), 2 ex Björkarsund, Mörkö den 1.10 (MB), 1 ex Idöholme, Söderfjärden, Mälaren den 8.10 (LB), 2 ex Norra Nyckelsjön, Gåsinge-Dillnäs den 8.10 och 6 ex på samma lokal den 9.10 (MK).

DUBBELBECKASIN Gallinago media

Fem ex i Kovakärret, Malmköping den 27.8 (JEH,TW).

MORKULLA Scolopax rusticola

Ett sent ex vid Skansundet, Mörkö den 27.11 (MB).

RÖDSPÖV Limosa limosa

Ett ex vid Strandstuguviken, Nyköping den 24.4 (LO,AD,JS).

STORSPÖV Numenius arquata

Par, spelande eller varnande ex motsvarande ca 32 häckande par har rapporterats. En uppgång jämfört med de 23 par som rapporterades 1972 (Nord 1973), vilket får tillskrivas en ökad uppmärksamhet för arten på påtalad tillbakagång. Uppskattningen 120 par (Nord 1977) förefaller rimlig.

RÖDBENA Tringa totanus

Från den mest aktuella häckningstiden 15.5-15.6 föreligger observationer från fyra inlandslokaler. På en av dessa lokaler Lövsund, Runtuna har arten observerats under häckningstid årligen sedan åtminstone 1965 (KK).

ÖVÄRGMÅS Larus minutus

Ett juv ex vid Strandstuguviken, Nyköping den 8.5 (HU) och 1 ex hört i Älveastasjön, Flen den 16.6 (LO,FA).

SILLGRISSLA Uria aalge

Under andräkning i Oxelösunds yttre skärgård den 30.1 sågs sammanlagt 7 ex (DF,CS).

Från 1976 års häckningssäsong har det tillkommit två observationer, 2 ex sågs söder Trutbäderna, Tystberga den 24.5 (AB) och en årsunge i samma område den 23.7 (AB,Efa), vilka tyder på en häckning i ett nytt område.

Arten häckar årligen i en liten koloni om ca 50 par i Källekårsområdet, Oxelösund.

RINGDUVA Columba palumbus

En vinterobservation av ett ex vid Länna bruk, Länna den 9.1 (BÖ).

TURTURDUVA Streptopelia turtur

Ett ex hört vid Blacksta, Gåsinge-Dillnäs den 20.5 (AL), ett ex hört på Tovalandet, Ripsa den 29.5 (L3,HC,KC,AMC) och från samma område den 5.6 (LC).

Under hösten sågs ett ex vid Bränne, Jäder den 19.10 (SBT).

SPARVUGGLA Glaucidium passerinum

En ej tidigare publicerad häckning från 1976: en kull utflugna ungar (minst 3) mellan Finnsjön och Axsjön, Gryt den 13.7.76 (LJ).

Tre konstaterade häckningar 1977: en kull om minst 4 ungar vid Holmsjön, Husby-Rekarne den 14.6.77 (LC), en kull om 7 ungar vid Lundbylät, Husby-Rekarne den 13.6.77 (KC) och en kull om 4 ungar mellan sjöarna Hällaren och Bjälken, Årle den 16.7.77 (SBT).

Cirka 20 olika visslande hanar under våren och ungefär lika många rapporterade från hösten.

HÖRNUGGLA Asio otus

Totalt har 73 olika kullar rapporterats. Se separat artikel i detta nummer.

JORDUGGLA Asio flammeus

Under hösten 1976 hittades en ringmärkt fågel död på banvallen vid Stjärnholm (HTh gm IK). Den var märkt som bounge straxt innanför Östersjökusten i Polen vid gränsen mot Sovjetunionen under sommaren 1975. Sommaren 1976 observerades jorduggla vid flera tillfällen i dessa trakter mellan Nyköping och Oxelösund.

Under 1977 hördes och sågs en spelande fågel vid Spetebysjön, Lerbo den 4.6.77 (LK).

En höstobservation vid Björkarönsund, Märkä den 19.11.77 (MB).

PÄRLUGGLA Aegolius funereus

Cirka 45 spelande ex har hörts under våren. De flesta av dessa har noterats i Mälarmården. En häckning vid Årendal, Frustuna (LW).

NATTSKÄRRÅ Caprimulgus europaeus

Åtta spelande ex rapporterade från skilda delar av Sörmland (LH, LC, TR, LJ).

KUNGSFISKARE Alcedo atthis

En häckning på tidigare känd lokal (LO) och en observation på ytterligare en lokal under häckningstid (MÖ). I övrigt endast 5 observationer (TH, Söt, BÜ, BN).

HÄRFÅGEL Upupa epops

En ej tidigare publicerad notering, 1 ex den 5.4.74 vid Tovetorp, Öster-Malma, Ludgo (AB).

Tre observationer 1977, 1 ex Svanvägen, Nyköping den 7.5 (MÖ gm IK), 1 ex Hagbyberga, Björkvik den 28.5 (LO) och 1 ex Listaborg, Lista den 25.6 (EG).

TREÅRIG HACKSPETT Picoides tridactylus

En opublicerad häckning 1976 i området mellan Axsjön och Härbergssjön, Gryt, där fåglar sågs mata ganska stora ungar i ett bohål, beläget i en tall, den 13.7.76 (LJ).

Under 1977 tre iakttagelser av en hane vid Söderfjärden, Mälaren under våren och den 8.5 iaktogs även spel (LB).

En höstnotering av en hona vid Abbormossen, Gåsinge-Dillnäs den 25.9 (MK).

TRÄDLÄRKA Lullula arborea

Elva rapporter omfattande fåglar på 21 lokaler under tiden 26.3 - 16.7, varav minst 6 troliga häckningar (LBo, KC, LC, LK, AL, PL, JL, LM, ÅN, LSt, LW).

Jämför 33 "par" vid upprop 1972 (Nord 1973) samt nyligen uppskattad population i Sörmland: 120 par (Nord 1977).

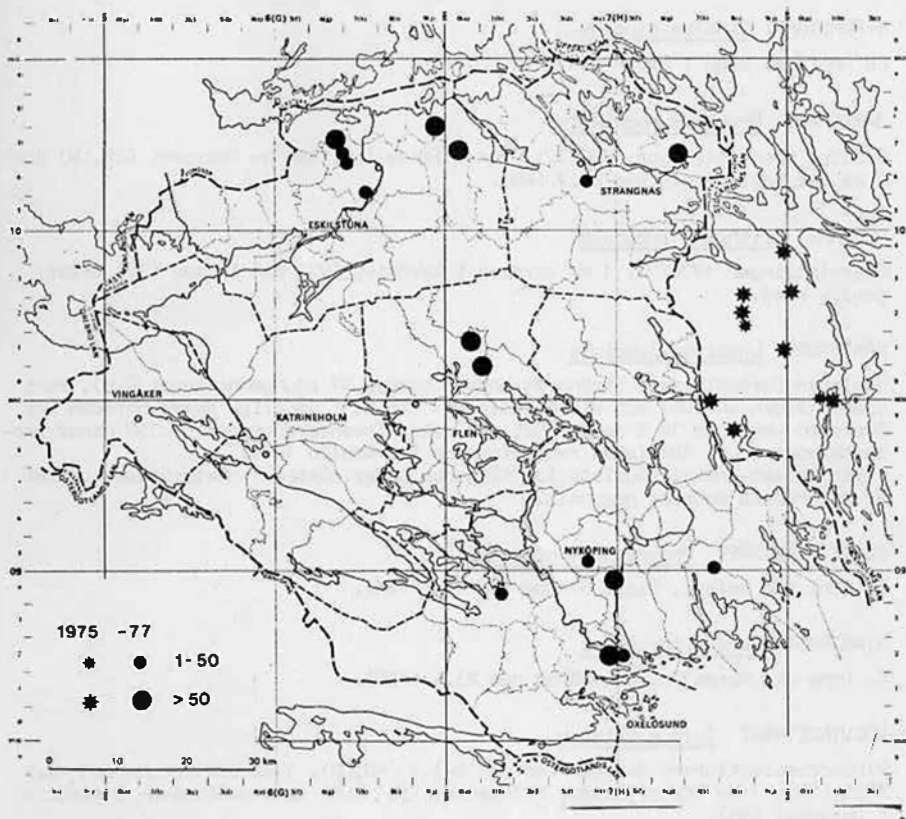
BERGLÄRKA Eremophila alpestris

Ett ex vid Strandstuguviken, Nyköping den 24.4 (LO).

BACKSVALA Riparia riparia

17 kolonier har rapporterats 1977 (TH, LK, GE, KK, TR, LW). Om därtill läggs 10 kolonier som kontrollerades 1975 i delen som tillhör Stockholms län (LW), så erhålls inom rapportområdet totalt 27 kolonier omfattande ca 2 775 bon.

I nio kolonier kontrollerade av TH 1977 var ca 75% av bona besatta. Det finns dock rimligen ytterligare några kolonier i Sörmland. Kontrollera och

Figur 3. Läge och storlek på rapporterade backsvallekolonier. De som markeras med stjärna kontrollerades 1975.

(Colonies of Sand Martin, *Riparia riparia* reported from Södermanland)

rapportera dessa under 1978! Se även fig. 3.

FORSÄRLA *Motacilla cinerea*

Ett ex vid Skillebyholm, Järna den 19.3 (SH).

SIDENSVANS *Bombycilla garrulus*

Sexton rapporter omfattande ca 70 observationer. Under jan - april sågs drygt 1 700 ex, varav en ansamling om ca 700 ex vid Fröslunda i Eskilstuna i mitten av januari (LG,SBt). Vårens sista observation i Strängnäs gjordes den 6.3 (LB) och därefter finns endast fyra observationer i Sörmland. Den senaste utgjordes av 8 ex mot NV vid Kvicksund den 30.4 (LC).

Under hösten anlände de första sidensvansarna i slutet av oktober, sedan sågs i november ca 150 ex och i december ca 300 ex.

STRÖMSTARE Cinclus cinclus

En ungfågel sågs i Bäven den 25.6 (LD).

JÄRNSPARV Prunella modularis

Troliga övervintringar 1976/77: 1 ex i Trossa i mitten av februari (EF, LW) och 1 ex vid Katrineholm den 27.2 (AD).

RÖDHÅKE Erithacus rubecula

Övervintringar 1976/77: 1 ex vardera i Myköping (VÖ) och i Flen (AD) under jan. - mars.

NÄKTERGÅL Luscinia luscinia

Ökningen fortsätter. I Strängnäs kommun hördes 97 sjungande hanar (LK), runt Söderfjärden 44 (LB) och vid Nyköping 71 (NBF). I samtliga dessa områden har ökningen varit ca 10 % sedan 1975, då arten inventerades och ca 550 hanar rapporterades i Lrk Sörmlands rapportområde (se Wahlén 1975).

Vid Hartsö-Enskär fågelstation fångades under hösten 7 näktergalar, vilket är det högsta antalet någonsin.

SVART RÖDSTJÄRT Phoenicurus ochruros

En hane vid Salsta, Stora Sundby den 31.5 (GK).

RINGTRAST Turdus torquatus

En hane vid Norasjön, Vagnhärad den 23.4 (KEF).

RÖDVIINGETRAST Turdus iliacus

Vinterobservationer: 3-4 ex Flen den 2-3.1 (AO, LO), 1 ex Eskilstuna den 16.1 (SBt, LBo), 1 ex Söderfjärden, Mälaren den 5.1 (LB) samt småflockar i Nyköping i december (KK).

DUBBELTRAST Turdus viscivorus

Vinterobservationer: 1 ex Berga gård, Åker den 1.1 (BÖ), 1 ex Stenhammar, Flen den 2.1 (AD), 1 ex 2 km SO Bålgviken, Husby-Rekarne den 7.1 (LD), 1 ex Björkare, Mörkö den 9.1 (PB, m fl), 2 ex Hässelbyholm, Fogdö den 23.1 (BÖ) samt 2 ex Flen den 23.2 (LO).

GRÄSHOPPSÅNGARE Locustella naevia

Inventerades under 1977. Se separat artikel i detta nummer.

FLODSÅNGARE Locustella fluviatilis

En sjungande hane vid vardera Björndalsviken, Aspö, norr Strängnäs den 3-18.6 (BÖ, HP, LK, MT, LW, LO) och Stigtomta avloppsverk den 11.6 (VH).

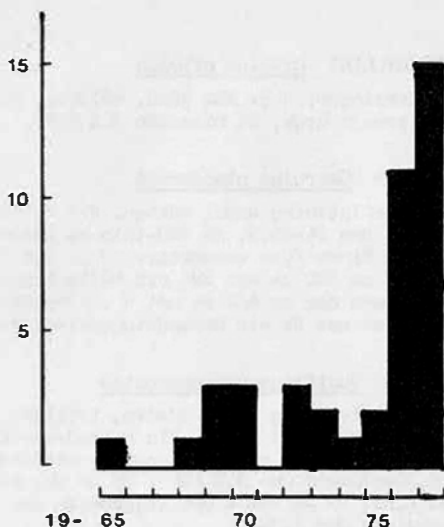
KÄRRSÅNGARE Acrocephalus palustris

En sjungande hane hörd vid vardera Eknäs, Vrena den 8.6 (IN), Sund, Lerbo den 11.6 (VH), Borgsundet, Mörkö den 11-14.6 (PB, MBn, TGP) och Stigtomta avloppsverk den 13.6 (LO).

Figur 4. Antal rapporterade sjungande hanar eller par av trastsångare per år i rapportområdet.

(Annual number of singing males or pairs of Great Reed Warbler reported from Södermanland)

TRASTSÅNGARE Acrocephalus arundinaceus

En observation från 1976. Ett par observerades vid flera tillfällen under perioden 27.5 - 16.7.75 vid Lunda äng, Strängnäs (ÄN).

Totalt har 14 hanar och ett par rapporterats från 1977. Ett par vid Skundern, Dunker den 23.5-21.7 och ytterligare en hane i samme sjö den 3-11.6 (TE). Tre hanar hörda i Söderfjärden, Mälaren varav en vid Storängen, Helgarö den 4.6, en vid Ekså, Härad den 12.6 samt en vid Bergshammar, Fogdö den 28.6 (LB). En hane hörd på vardera av följande lokaler, Hagbyberga, Björkvik den 28.5 (LO), Gotthardsberg, Lerbo den 1.6 (LO), Spetebysjön, Lerbo den 4.6 (LK), Vingåker den 10.6 (LO), Duveholm, Katrineholm den 7-11.6 (LP), Garsingeholm, Strängnäs den 8-17.6 (LK), Brobyviken, Kvicksund den 11.6 (PL), Södertuna, Frustuna den 27.6 (LW) och två hanar i Storsjön, Gåsinge den 12.6 (MK).

Antalet registrerade sjungande hanar har ökat kraftigt under de två senaste åren, se figur 4.

SVARTHÄTTA Sylvia atricapilla

En vinterobservation av en hane i Södertälje den 9.12 (PB).

GRANSÅNGARE Phylloscopus collybita

Sommarobservationer: En hane stationär vid Strängnäs under maj-juni (BÖ, LK), en hane Silinge, Sköldinge den 14.6 (LW) och en hane Tunavik, Ytterselö den 10.7 (LK).

MINDRE FLUGSNAPPARE Ficedula parva

En utfärgad hane sjöng på Lindö, Söderfjärden, Mälaren den 20.5 och 11.6 (LB). Två ex ringmärktes vid Enskär, Bällinge under hösten (H-E fstr).

SKÅGGMES Panurus biarmicus

Ny art för rapportområdet. Två ex observerades i Söderfjärden, Mälaren den 8.1 (LB) och 1 ex hördes i Långhalsen vid Råby den 22.8 (LW).

SOMMARGYLLING Oriolus oriolus

Två noteringar, 1 ex Näs gård, Hållsta, Husby-Rekarne den 30.5 (SE) och en hane Forssjö bruk, St Malm den 5.6 (LP).

NÖTSKRİKA Garrulus glandarius

Invasionsflyttning under hösten. Vid Hartsö-Enskör fågelstation kulminerade sträcket den 24-25.9, då 100-tals ex passerade. Nytt fångstrekord 1977: 17 ex. I övrigt finns fyra rapporter: 17 ex vid Strands bro, Söderfjärden den 22.9 (RB, YL), ca 100 ex mot SW vid Hållsviken, Västerljung kl 07.15-08.00 den 25.9 (LW), samma dag ca 920 ex mot V vid Marsäng, Bergshammar kl 7.45-13.35 (CS) samt 34 ex mot SW vid Strandstuguviken, Nyköping den 2.10 (LW).

NÖTKRÅKA Nucifraga caryocatactes

Invasionsflyttning under hösten, troligen innehållande både inhemsk och ostliga (smalnåbbade) rasen. Vid Hartsö-Enskör fågelstation sågs minst 44 ex, i övrigt finns fyra observationer av sträckande fåglar: 7+4 ex mot W vid Stjärnholm, Oxelösund den 8.9 (DF), 73 ex mot N vid Strandstuguviken, Nyköping den 18.9 (CS), 18 ex mot W vid Stjärnholm den 24.9 (CS) och 6 ex mot SW vid Strandstuguviken den 2.10.

RÅKA Corvus frugilegus

Ovanligt talrik under våren. Se separat artikel i detta nummer.

SVART KRÅKA Corvus c. corone

Ett ex i par med en grå kråka under häckningstid i Gnesta (LW, BvR) och 1 ex sträckande norrut vid Blacksta, Gåsinge den 24.4 (RL).

KORP Corvus corax

Åtta konstaterade häckningar varav en på ny lokal (BA, S8t, LSt, LK, LW).

BDFINK Fringilla coelebs

Vinterfynd: 3 hanar Vrena den 1.1 (LO), 3 hanar Söderfjärden, Mälaren den 5.1 och 1 hane på samma plats den 26.2 (LB).

STEGLITS Carduelis carduelis

Endast två häckningar rapporterade, i Strängnäs (LK) och Nyköping (VO).

BÄNDELKORSNÄBB Loxia leucoptera

Fem observationer av sträckande fåglar vid Enskör, Bällinge. 5 ex den 1.9, 2 ex den 23.9 (i en flock om 15 korsnäbbar där möjligen samtliga var bändel), 1 ex den 25.9, 3-4 ex den 28.9 samt 1 ex den 4.10 (H-E fästn). Dessutom en observation av 13 ex på Selåån den 21.8 (LA).

ROSENFINK Carpodacus erythrinus

En rapporterad häckning vid Hjortsberga, Vårdinge (LW). Ytterligare ett antal häckningar har förmodligen ägt rum på de sedan tidigare kända lokalerna i Märkä-, Tullgärns- och Nyköpingsområdena (se Pettersson 1976).

Minst 22 hanar har rapporterats från Nyköpingstrakten (JL, KK, GE, LSt, m fl),

9 från Mörkö (PB,MB,m fl) och 8 från Tullgarnsområdet (LW,PB,m fl). Från övriga delar av kusten har rapporter om sammanlagt 7 hanar inkommit (DF,HP,TR). I Strängnäs närmaste omgivningar har ingen rosenfink hörts, men en hane blev tillfälligt hörd på skilda platser vid Tunavik, Vtterselö den 15.6 och 10.7 (LK). Runt Söderfjärden, Mälaren hördes 6 hanar på olika platser den 9.6-23.7 (LB). En utförgad hane vid Sundbyholm, Sundby den 4 och 9.6 (LC,KC). Från de västra delarna av Sörmland rapporteras en utförgad hane vid Hagbyberga, Björkvik den 28.5 (LD), 1 hane Duveholmsjön, Katrineholm den 30.5 och 12.6 (MJ) samt 2 hanar vid Lagmansö, Vadsbro den 2.6 (LU).

TALLBIT Pinicola enucleator

I samband med den kraftiga invasionen som nådde Sörmland i november 1976 (se Wahlén 1976), har drygt 160 observationer rapporterats, omfattande över 5 000 tallbiter.

Av dessa sågs 18 ex i oktober 1976, ca 2 700 ex i november 1976 och ca 400 ex i december 1976. Av fåglarna i november noterades ca 2 400 ex på sträck.

Under första hälften av januari 1977 observerades stora flockar i centrala Katrineholm, som mest ca 1 000 ex den 13.1 (LP), och i Eskilstuna, där bl a 50-100 ex sågs vid Fröslunda den 15-16.1 (LBo, m fl). Fortfarande fanns då rönnbär som föda åt tallbitarna. Efter den 16.1 minskade antalet fåglar snabbt. Totalt observerades under januari ca 2 000 ex, dock kan viss dubbelräkning ha förekommit.

I februari rapporterades ca 80 ex, i mars sågs inga tallbiter alls men i april gjordes två observationer: 1 ex mot norr vid Bärbo, norr Nyköping den 1.4 (LW) och 4-6 ex vid Hälleforsnäs den 9.4 (LD).

Från hösten 1977 finns en observation: 16 ex vid Pålsundet, Mörkö den 30.10 (PB,UB,KJ).

STENKNÄCK Coccythraustes coccythraustes

Ett häckningsförsök vid Eckersta, Halla (GJ) och 1 juv vid Fagervik, Barva den 22.7 (LB). Dessutom ett 10-tal hanar/revir under häckningstid, främst vid Strängnäs-Söderfjärden, där arten uppträder regelbundet (LB).

Under jan-mars rapporterades från Mörkö, Eskilstuna, Vansö, Nyköping, Trosa och Gnesta (PB,MS,SSt,BÖ,KCF,OP,LU).

VIDESPARV Emberiza rustica

En hane i övergångsdräkt vid Blacksta, Gåsinge den 27.8 (RL).

Rapportörer och observatörer

AA=Arne Andersson, AB=Anders Bylin, AL=Arne Larsson, AMC=Anne-Mor Carlsson, AO=Anders Olsson, BA=Bingar Andersson, BA=Bo Alstedt, BK=Bertil Karlsson, BvR=Björn von Rosen, BÖ=Bert Östholm, CGE=C-G Elinder, CG=Claes Svedlindh, DF=Dan Frendin, EF=Elis Fredriksson, EFA=Erik Fabricius, EG=Erhard Grenéus, FA=Folke Andersson, GE=Sören Ernstav, GJ=Gunnar Johansson, GK=Gösta Klingenspor, HC=Hjördis Carlsson, HE=Hans Eliasson, H-E f=Hans Hartso-Enskär fågelstation, HG=Håkan Gilledal, HP=Hans Pettersson, HTH=Henry Thomander, HW=Henrik Waldenström, IK=I Kikaren, IKq=Inger Karlberg, IN=Ingemar Nord, JE=Johan Ehrlén, JEH=Jan-Erik Hägerrath, JL=Jan Linder, JLa=Johan Larsson, JS=Jan Sjöstedt, KC=Kent Carlsson, KEF=Karl-Erik Fahlén, KJ=Kenneth Johansson, KK=Kjell Karlsson, LA=Leif Andersson, LB=Lars Broberg, LBo=Lennart Bolund, LC=Leif Carlsson, LF=Lars Fredriksson, LG=Lars-Gunnar Karlsson, LH=Leif Hildeby, LJ=Lars Jacobsson, LK=Leif Karlsson, LM=Lennart Magni, LD=Lars Olsson, LP=Lennart Pettersson, LSt=Leif Stål, LW=Lennart Wahlén, MB=Magnus Brandel, MBn=Magnus Berggren, ME=M Eriksson, MJ=Mårten Johansson, M4=Mats Kerström, MP=Mats Persson, MT=

Martin Tjernberg, MÖ=Margareta Österlundh, NBF=Myköpings Biologiska Förening, OP=Olle Pers, PB=Paul Berggren, PL=Pontus Lindberg, PÅH=Per-Åke Hägerroth, RB=Rune Blomqvist, RL=Rolf Larsson, SB=Stefan Bengtsson, SSt=Stefan Bleckert, SE=Stig Enebjörn, SH=Stellan Hedgren, TE=Tage Eriksson, TGP=Torsten Green-Petersen, TH=Tony Haglund, TL=Thomas Lundell, TN=Terjo Niemi, TR=Thomas Rafstedt, TW=Tage Wahlberg, UE=Ulf Berggren, UR=Urban Rundström, UW=Ulf Widemo, VM=Valde Holmgren, VO=Viktor Olsson, VL=Yngve Lindblom och AN=Åke Norman.
IB=Inga Blomqvist.

Summary

The above paper is a report on bird observations (mostly of local interest) within the province of Södermanland during 1977. It deals with the following types of observations: rare visitors/breeders, scarce breeders, regular but scarce passage migrants, remarkably early or late migrants, wintering migrants in-land observations of coastal/marine species, invasion species and species under census.

Referenser

- Andersson, G.K.A. och Larsson, A. 1971. Bruna kärrhökens *Circus aeruginosus* i Sverige år 1959. - Vår Fågelvärld 30:99-105.
- Nord, I. 1973. Svarthakedopping, häger, storepöv och trädlärka i Sörmland 1972. - Fåglar i Sörmland 6:34-39.
- Nord, I. 1977. Antalet häckande fåglar i Sörmland. - Fåglar i Sörmland 10:1-22.
- Pettersson, H. 1976. Rosenfinkens *Carpodacus erythrinus* invandring till Sörmland. - Fåglar i Sörmland 9:24-31.
- Pettersson, H. 1977. Mindre sumphönans *Porzana parva* uppträdande i Södermanland och angränsande landskap. - Fåglar i Sörmland 10:60-68.
- Risberg, L. 1977. Fågelrapport för 1976. - Vår fågelvärld 36:266-285.
- Wahlén, L. 1975. Näktergalen i Sörmland 1975. - Fåglar i Sörmland 8:1-14.
- Wahlén, L. 1976. Invasion av tallbit *Pinicola enucleator* hösten 1976. - Fåglar i Sörmland 9:62-67.

Manus inkommet april 1978.

Hans Pettersson, Blodstensvägen 20, S-752 44 Uppsala

Lars Broberg, Domprostgränd 10, S-152 00 Strängnäs

Tony Haglund, Lindtorpsgatan 8A, S-632 27 Eskilstuna

Lennart Wahlén, Nygatan 17A, S-150 10 Gnesta

Råkans *Corvus frugilegus* uppträdande i Sörmland våren 1977

The Spring Occurrence of the Rook *Corvus frugilegus* in Södermanland 1977

Lennart Wahlén

I Sörmland har råkan häckat vid endast ett tillfälle (SOF 1970), vilket skedde före 1911. Idag finns närmaste häckplatser med större kolonier vid Linköping i Östergötland och vid Uppsala i Uppland.

Under höst- och vårflyttningen ses dock årligen råkor i Sörmland, vanligen enstaka eller några få exemplar, och då inte sällan tillsammans med rastande flyttkråkor.

Våren 1977 bjöd på råkor i ett antal som vida översteg det normala. Observationer gjordes på många platser i Sörmland under tiden mars-maj 1977.

Efter en rapportuppmärksamhet i FSD:s medlemsblad INFO i oktober 1977, har i efterhand erhållits rapporter från 29 personer som sett råkor under den gångna våren.

Totalt inrapporterades 100 observationer av 599 råkor från perioden 6 mars - 28 maj 1977. Däremot finns inga rapporter alls från jan - feb. Trots att dubbelräkning kan ha förekommit i några fall, så ger tabell 1 en antydning om hur antalet rastande råkor varierade under våren 1977.

Tabell 1. Observationer av råka inom Sörmlands rapportområde under våren 1977.

(Observations of Rook in Södermanland during the spring 1977)

Månad (Month)	Period (Period)	Observationer (Observations)	Exemplar (Number)
Mars	1 - 15	16	110
	16 - 31	27	142
April	1 - 15	19	86
	16 - 30	20	172
Maj	1 - 15	13	55
	16 - 31	5	25

Drygt hälften av observationerna gäller 1-4 råkor, medan 9 observationer utgörs av flockar om minst 20 ex. De allra största ansamlingarna noterades i form av 50 ex den 15.3 vid Stenkvista söder om Eskilstuna (Erhard Grenéus)

och vid Lindbacke, Nyköping där 42 ex restade den 22.4 (Lennart Wahlén). Granskar man observationernas fördelning i tiden (se även tabell 1), så kan man skönja toppar 13.3, 17-23.3, 1.4 och 22-24.4 då antalet observationer var högre.

De senaste observationerna gjordes vid Ärla 22.5 (2 ex), Kvicksund 23.5 (20 ex) och Mörkö 28.5 (1 ex). Observationen vid Ärla utgjordes av två råkur med ett beteende som inte utesluter häckningsförsök (Tony Haglund).

Endast tre sträcknoteringar föreligger, nämligen 2 ex vid Fö Valnaren, Länna 5.4, 4 ex vid Åkra, Bärbo 15.4 samt 20 ex vid Säbyviken, Kvicksund 23.5. I samtliga fall sträckte fåglarna mot norr. Särskilt intressant är observationen vid Kvicksund, där en flock om 20 råkur sågs lyfta, skriva sig upp på hög höjd och sedan sträcka norrut (Pontus Lindberg).

Diskussion

Varifrån kom då alla dessa råkur? Ja, låt oss gå tillbaka till hösten 1976, så kanske vi finner svaret.

I mitten av oktober 1976 rädde under flera dagar i följd en hård ostlig-sydostlig vind över Östersjön. Samtidigt sträckte sig ett omfattande regnområde från Polen mot nordväst till södra Norge, se väderkartorna från 15.10 och 16.10 nedan.

Under dessa dagar, och de närmast följande, gjordes flera intressanta observationer av fåglar som österifrån nådde södra Sverige, uppenbarligen pga vindavdrift under flyttningen. En av de arter som noterades i onormalt stort antal var just råkan.

Vid den danska fågelstationen Christiansø utanför Bornholm sågs endast ett fåtal råkor 3-14.10.1976, men den 15.10 anlände 1000-1500 ex till Christiansø (Pihl & Rabøl 1977).

Råka Foto: Viking Olsson/N

Vid Ottenby på södra Öland gjordes sträckförsök av 35 ex den 12.10 och 110 ex den 15.10 (Lars Lindell i brev). Den 16.10 registrerades vid Ottenby ett "nordsträck av över 500 råkor" (Hjort & Lindholm 1977), och samma dag sågs över 2000 råkor på södra Gotland (Högström 1977).

Den 20-21 oktober avtog den hårda sydostvinden och det nämnda nederbördsområdet över bl a södra Sverige upplöstes. Samtidigt noterades ett mycket kraftigt sträck av flera arter vid Falsterbo, och för råkan blev dagssummorna 6.900 resp 3.100 ex. Under hösten 1976 räknades totalt 20.750 sträckande råkor vid Falsterbo, en summa som är den ojämförligt största någonsin på denna lokal (Ross 1977).

I Sörmland har inga anmärkningsvärda observationer rapporterats från hösten 1976.

Däremot anges 2 ex den 7.11 vid Hemmarö fågelstation i Värmland som anmärkningsvärt (Ehrenroth 1976). Och i Möre och Romsdals fylke på norska Vestlandet registrerades en mindre "invasion", med i genomsnitt ca 30 observerade ex per månad under dec 1976 - april 1977 (Valde 1977).

Från Närke rapporteras 1-2 övervintrande ex vid Oset, och där har "under inget tidigare år råkor observerats så ofta" som under 1977. Detta gäller både under vårsträcket och under sommaren. Som mest sågs 32 ex den 6.8 (Johansson & Bensch 1978). Även vid Kvismaren gjordes observationer under sommaren, 4 ex svarade för den första kända översömringen av råka vid lokalen (Schildt 1978).

Slutligen skall nämnas en sammanställning från Stockholmstrakten, dvs östligaste Sörmland och sydöstra Uppland, där ca 1200 råkor redovisats från mars-april 1977. Dessutom genomfördes en häckning (Staav 1978).

Sammanfattningsvis kan sägas att råkan var ovanligt talrik i bl a Sörmland under våren 1977.

Detta omfattande vårsträck över östra Svealand var troligen ett resultat av den vindavdrift som råkorna råkade ut för redan under hösten 1976. Övervint-ringsområdet försköts åt väster, och med sin normala sträckriktning under våren hamnade råkorna på fel sida om Östersjön. Motsvarande förflyttningsexperiment har gjorts med kråkor (se t ex Staav 1978), och det gav ett resultat vars motsvarighet nu erhållits på naturlig väg.

Mycket talar således för att det var råkor med ett ostligt ursprung som drog norrut genom Sörmland i mars-maj 1977.

Summary

The Rook is normally a scarce passage migrant in the province of Södermanland and is then not unusually in the company of Hooded Crows on passage.

The number of Rooks seen during spring 1977 widely surpassed the usual with 599 birds observed 6.3- 28.5 (no reports from Jan. - Feb.).

An explanation to this can be found in the weather of autumn '76, when in mid-oktober strong E-SE winds prevailed for several days and an extensive precipitation area stretched from Poland to Southern Norway.

This period offered many interesting observations of birds reaching Southern Sweden from the east, possibly a result of wind-drift during migration and the Rook was one such species.

As the wintering areas were projected to the west, Rooks on spring passage with normal direction would find themselves on the wrong side of the Baltic and account for spring observations in Södermanland.

Referenser

- Ehrenroth, G. 1976. En sammanfattning av Fågelåret 1976 vid Hammarö fågelstation. - Årsrapport 1976 från Hammarö fågelstation, årg 16:2-13. Stencil.
- Hjort, G. och Lindholm, G-G. 1977. Ottenby fågelstation - hösten 1976. - *Calidris* 6:23-27.
- Högström, S. 1977. Fågelobservationer på Gotland september-december 1976. - *Bläcku* 3:3-5.
- Johansson, L. och Bensch, S. 1978. Observationsverksamheten vid Oset 1977. - Verksamheten vid Kvismare fågelstation 1977, sid 34-38. Stencil.
- Pihl, S. och Rabäl, J. 1977. Christiansd. Rapport över fälterbejde 1.august-20.november 1976. Stencil.
- Roos, G. 1977. Fälsterbonytt: oktober-december 1976. - *Anser* 16:37-42.
- Schildt, E-S. 1978. Några anmärkningsvärda fågelobservationer vid Kvismaren 1977. - Verksamheten vid Kvismare fågelstation 1977, sid 39-44. Stencil.
- SOF. 1970. Förteckning över Sveriges fåglar. Stockholm.
- Staav, R. 1978. Råkan i Stockholmstrakten våren 1977. - *Fåglar i Stockholmstrakten* 7:3-5.
- Valde, K. 1977. Kornkråkeinvasjonen. - *Rallus* 7:59-60.

Manus inkommet mars 1978.

Lennart Wahlén, Nygatan 17A, S-150 10 Gnesta

Hornugglans fluktuationer

Fluctuations in Long-eared Owl, *Asio otus*

Ingemar Nord

Det är inte lätt att bilda sig en uppfattning om hornugglans förekomst olika år i Sverige. De numera centralt sammanställda rapporterna i Vår Fågelvärld utelämnar arten helt. Tidigare nämndes den åtminstone för vissa landsändar, nämligen de år då många kullar rapporterats till den lokala rapportkommittén (Lrk). Skulle man döma av de rapporterna, så saknas emellertid hornugglan i t ex Skåne, Blekinge, större delen av Småland, Skaraborgs län och på Västkusten.

Inte heller har fågelstationerna ansett hornugglan värd att tas med i rapporteringssystemet för invasionsfåglar, trots de regelbundna växlingarna i fångstsiffrorna.

Här redovisas huvudsakligen förhållandet i Sörmland, men med utblickar på landet i stort.

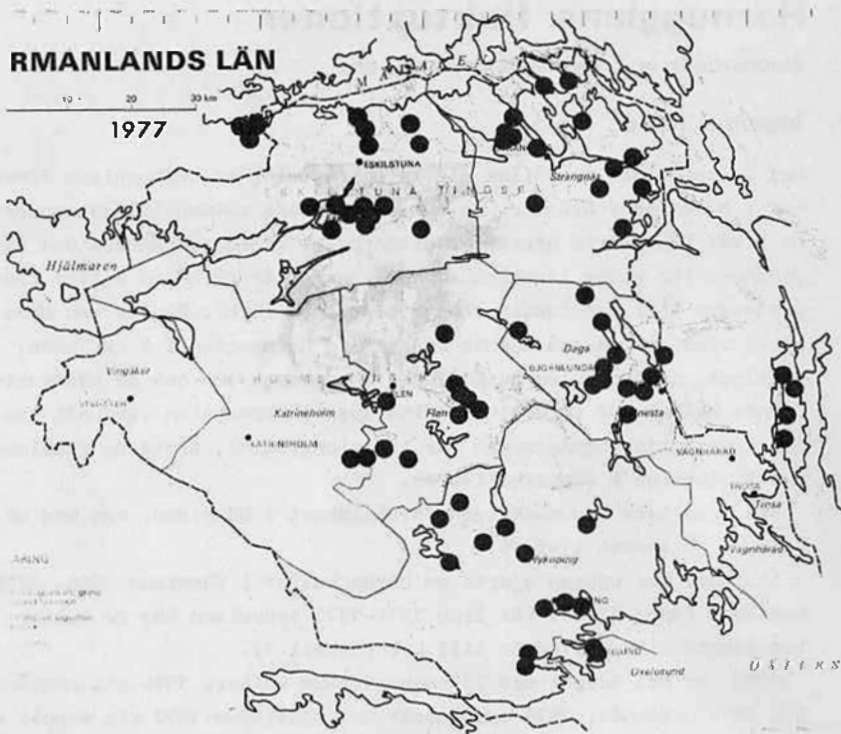
Tidigare har upprop gjorts om hörda kullar i Sörmland 1966, 1970 och 1973 (Nord 1974). För åren 1974-1977 redovisas här de kullar som spontant rapporterats till Lrk (tabell 1).

1973 var ett toppår med 73 rapporterade kullar, 1974 ett nedgångsår, 1975 bottenår, 1976 uppgångsår och slutligen 1977 ett toppår med 72 spontant rapporterade kullar (figur 1).

Tabell 1. Hornugglekullar i Sörmland per kommun och år.

Broods of long-eared owl in Södermanland per municipality and year.

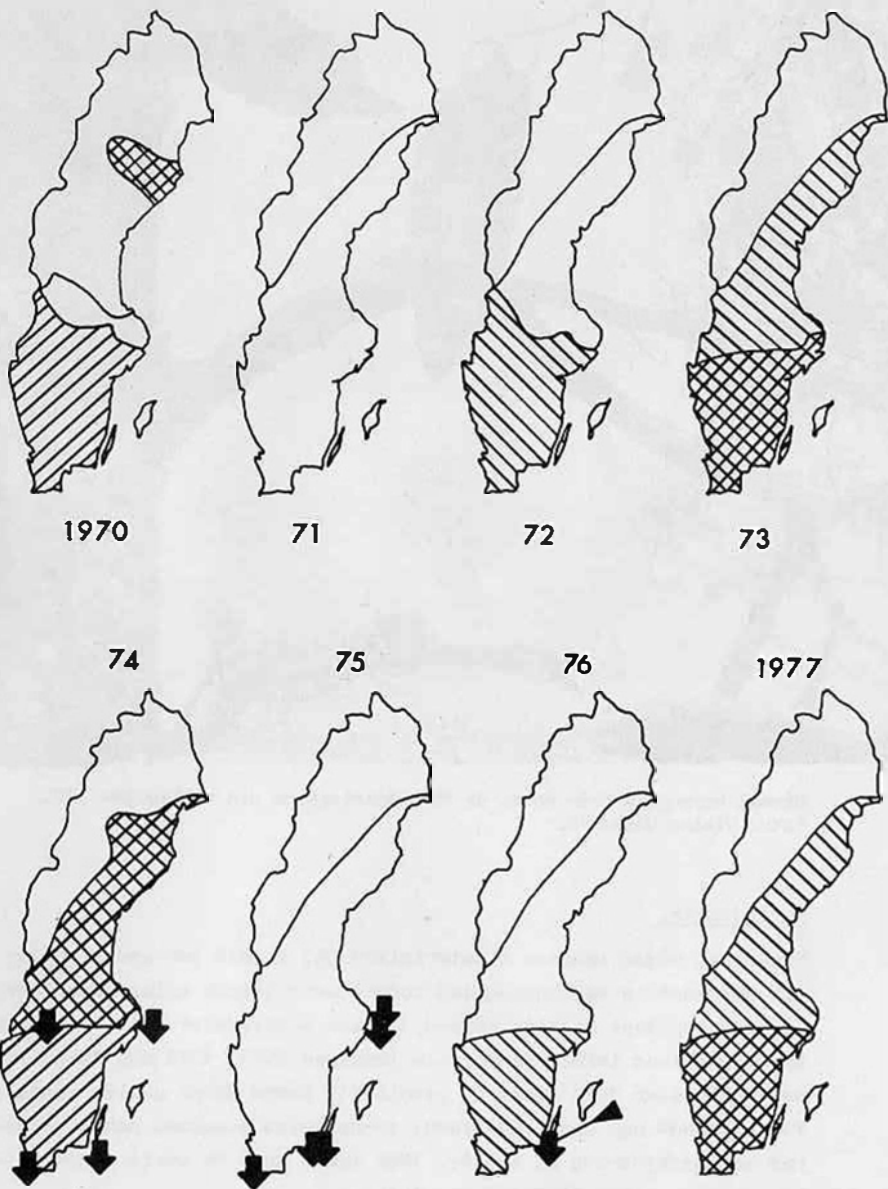
Kommun/område	1966	1970	1973	1974	1975	1976	1977
Eskilstuna	11	2	16	4	1	5	17
Strängnäs	1	0	6	10	0	0	14
Vingåker	2	1	0	0	0	0	0
Katrineholm	5	0	5	1	0	0	1
Flen	8	1	15	10	0	0	10
Gnesta/Björnlunda	4	1	10	2	1	3	11
Trosa/Vagnhärad	0	1	0	0	0	0	0
Nyköping	7	2	20	0	0	4	12
Oxelösund	0	2	0	0	0	0	2
Stockholms län (w Södertälje kanal)	1	0	1	0	0	0	5
Summa/total	39	10	73	27	2	12	72

Figur 1. Rapporterade hornugglehäckningar i Södermanland 1977.
Broods of long-eared owl *Asio otus* in Södermanland 1977.

Ur diverse källor har ett visst material kunnat fås fram för landet i övrigt. Data för alla fem åren föreligger endast från Kvismaren och Öland. Trenden är densamma som i Sörmland med 1973 och 1977 som toppår och lägre siffror däremellan. I övriga Götaland och södra Svealand tycks 1973 likaledes ha varit ett mycket gott år (150 kullar i södra Västergötland). I norra Svealand däremot, förefaller 1974 ha varit bättre än 1973, som var ett uppgångsår (31 - 87 i Uppland och 56 - 139 i Västmanland). 1975 saknades hornugglan helt i Värmland och i Uppland hördes bara 2 kullar 1976.

Även i Norrland tycks 1974 ha varit toppåret (23 i Lycksele lappmark mot 1 året före), men läget 1975-1977 är okänt. Ett försök att beskriva hornugglans växlingar görs i figur 2.

Figur 2. Hornugglans växlingar i Sverige 1970-1977 - ett utkast. Pilarna anger ringmärkning vid några fågelstationer på hösten.

Fluctuations in long-eared owl breeding in Sweden 1970-1977 - a suggestion. Arrows indicate ringing in the main bird observatories during autumn season.

	toppår top year		uppgångsår increase		nedgångsår decrease
---	--------------------	---	------------------------	---	------------------------

Gammal hornuggla från en av de fem häckningarna vid Hallbosjön 1973.
Foto: Viking Olsson/N.

Periodicitet

Finns det någon tendens i materialet? Ja, precis som andra ugglor och smågagarna har hornugglan toppår vart tredje eller vart fjärde år, men toppåret uteblir ibland, så att intervallet blir 7 eller 8 år. I Sörmland inföll de senaste toppåren 1977, 1973 och 1966. Toppen 1969 eller 1970 tycks ha uteblivit. Samma årtal gäller sannolikt för Götaland och södra Svealand, medan norra Svealand och Norrland har en förskjutning på ett år. 1966 tycks dock ha varit toppår åtminstone upp till Värmland och Dalarna.

Flyttning

I figur 2 har också de största fångståren vid några fågelstationer markerats. Som angetts tidigare (Nord 1974) sker invasionsrörelser hos hornugglan drygt ett år efter toppsången här i Sörmland. 1974-

1976 inföll emellertid tre goda höstar efter varandra vid de svenska och sydfranska fågelstationerna. Kända summer: 120 - 260 - 70. 1973 och 1977 låg fångsten på endast något 10-tal ex.

Om toppåren inföll enligt figur 2, kan den "fördröjda" flyttningen förklaras med gnagarstammens växlingar. Efter den goda säsongen 1973 i södra Sverige fanns det fortfarande gnagare under hösten: ingen anledning att flytta. 1974 flyttade sydsvenska och delvis mellansvenska hornugglor ut därför att gnagarna började ta slut, i sydsverige redan inför häckningen. 1975 lyckades få hornugglor häcka p g a total gnagarbrist med åtföljande massutvandring på hösten. 1976 hade gnagarna börjat öka i sydsverige och det borde inte förorsaka utflyttning på hösten. Endast Ottenby tog ett större antal. Det är dock inte säkert att deras 65 hornugglor var svenska. En var nämligen märkt i Lettland en dag före fångsten vid Ottenby.

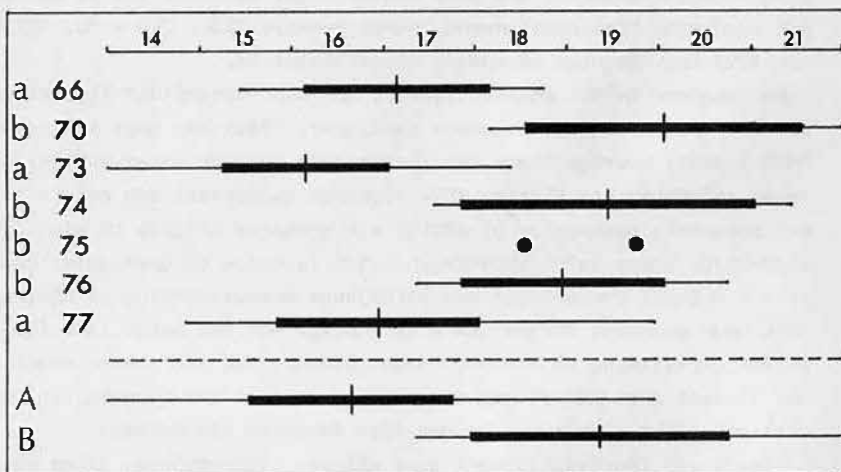
Fångst vid fågelstationerna sker således vid nedgångs- eller bottenår för gnagare eller p g a inflygning österifrån.

Häckningstid

Ur rapporterna från Sörmland har en sammanställning gjorts av observationsdatum för hörda kullar. Som framgår av figur 3 sammanfaller observationsperioderna för goda år (a) knappt med de dåliga åren (b). Även om datum för hörd kull är ett trubbigt mått (kläckdatum är självklart bäst), så framgår det klart att kullarna under toppår (A = summan av alla a) är tidigare än dåliga år (B = summan av alla b).

Hornuggleunge ring-
märkt vid Horn, Sjö-
sa, 21 juni 1969
(uppgångsår = sen
kull).
Foto: Förf.

Figur 3. Datum för observation av hornugglekullar. a = toppår, b = bottenår. A = de tre toppåren, B = de fyra bottenåren. Internationella tiodagarsperioder: 14 = 11-20 maj ... 21 = 20-29 juli. Tunn linje = observationsperiod, tjock linje = 1 standardavvikelse från medelvärdet = tvärstrecket.

Observation date of broods of long-eared owls in top years (a) and low years (b). Fine line = obs. period, thick line = 1 std. deviation from mean. A = the sum of all a, B = the sum of all b. 14-21 = int. ten day periods.

Vid t-test framgår att skillnaden mellan medelvärdena 6 juni och 3 juli är signifikant ($p < .001$).

Kan skillnaden ha en naturlig förklaring? Ju förr häckningen äger rum, desto mera erfarna och kapabla att klara sig är ungarna då hösten kommer. Är det gott om sork som 1966, 1973 och 1977 sker häckningen tidigt. Under dåliga år gäller det att över huvud taget få ut kullen. Gnagarbeståndet är varje år som lägst i skiftet vinter-vår, därefter produceras åter nya kullar. Sena häckningar sådana år innebär att ungarna kan födas upp med de nyproducerade gnagarna under sommaren.

Eventuellt kan det vara så, att många hornugglepar försöker häcka även sådana år, men endast de senaste lyckas och det är deras kullar vi hör. Annars undrar man var hornugglorna är under dåliga år. Häckar de norr om sin födelseplats, där gnagarna är rikligare?

Nederst nästa sida: Hornuggleunge i imponerställning. Sen kull vid Hallbo-sjön: 4 juli 1965. Foto: förf.

Slutligen ett tack till alla rapportörer:

1974: G Ernstav, T Haglund, L Karlsson, I Nord, J Sjöstedt, L Wahlén.

1975: T Haglund, L Karlsson, R Larsson.

1976: P Berggren, T Haglund, K Carlsson, L Carlsson, C Svedlinh, L Wahlén.

1977: P Berggren, S Bleckert, S Enetjärn, D Frendin, T Haglund, B Karlsson, K Carlsson, L Carlsson, L Karlsson (15 kullar), M Käreström, R Larsson, P Lindberg, J Linder, I Nord (14 kullar), S Nordh, Å Norman, H Pettersson, L Wahlén (15 kullar), U Widemo, B Östholm.

Summary

The reports of long-eared owl broods in Södermanland in 1974-1977 are presented (tab. 1, fig. 1) and compared with 1966, 1970 and 1973. From various papers the status in different years has been compiled in fig. 2, suggesting an interval of 3 or 4 years between top years. Autumn migration follow a season with decreasing or low small rodent population or perhaps, as in 1976, from the Baltic states. In top years the broods are earlier than in low years ($p < .001$, fig. 3).

Litteratur

Nord, I. 1974. Hornugglan i Sörmland 1973. - Fåglar i Sörmland 7: 85-88.

Manus inkommet mars 1978.

Ingemar Nord, Sundtorp, S-640 34 Sparreholm

Gräshoppsångaren i Sörmland 1977

The Grasshopper Warbler *Locustella naevia* in Södermanland 1977

Leif Karlsson

Gräshoppsångaren har under de senaste åren blivit allt talrikare i Sörmland och därmed har arten inte regelmässigt rapporterats till rapportkommittén.

För att få en bild av artens numerär i Sörmland beslutade FSO:s årsmöte att totalinventera arten under 1977. Författaren utsågs till ansvarig för inventeringen inklusive sammanställningen av resultatet.

Någon direkt jämförande inventering har tidigare ej gjorts av gräshoppsångaren i Sörmland med undantag av riksinventeringarna 1957 och 1968 (Enemar 1957 och Källander 1970). 1957 inrapporterades inget ex från Lrk Sörmlands verksamhetsområde (däremot 3 ex från Södertörn). 1968 inrapporterades 49 ex från Lrk Sörmlands verksamhetsområde av 10 rapportörer.

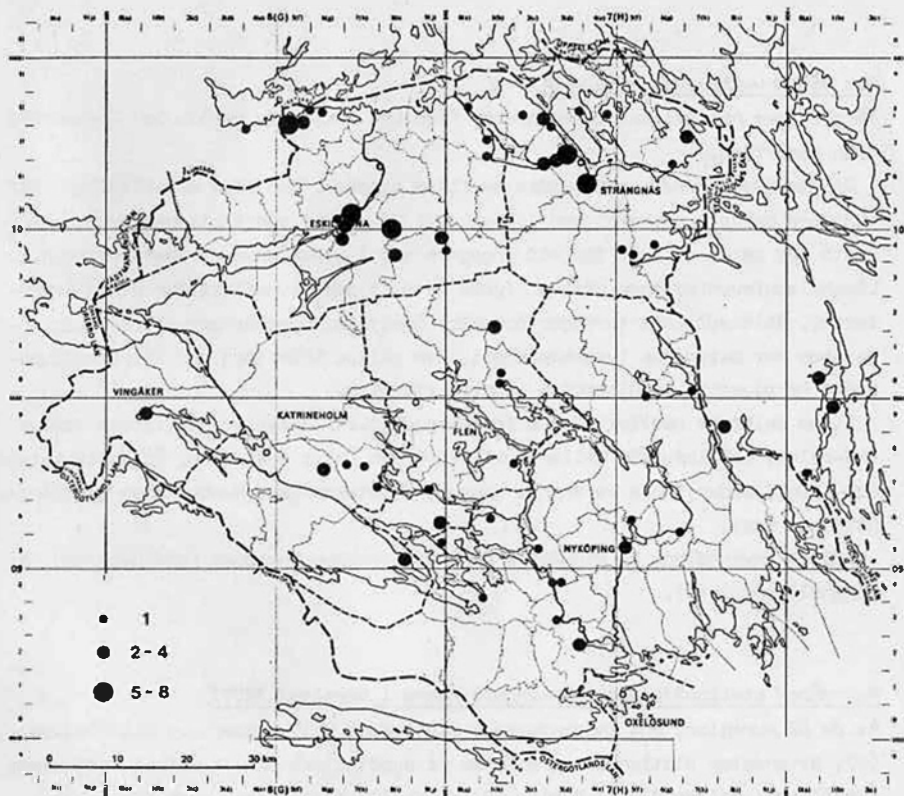
Inventeringen

Metodikerna var att registrera alla sjungande gräshoppsångare under högsåsong.

Upprop utgick till samtliga medlemmar i april 1977 via INFO nr 35. Senare skedde ett samråd med Lrk Stockholmstrakten, där det beslutades att inventeringen skulle omfatta hela landskapet Södermanland, alltså även Södertörn. Avsikten med detta var att erhålla samma indelning som i Förteckningen över Sveriges fåglar. Ett extra INFO utgick till medlemmarna i FSO om detta. Upprop publicerades även i Fåglar i Stockholmstrakten. Någon direkt inventering har alltså inte skett på Södertörn, då samrådet skedde efter högsåsongen. Detta resultat kan därför ej jämföras och integreras med övriga Sörmland utan redovisas för sig.

I uppropet uppmanades medlemmarna att om möjligt konstatera om respektive individ var stationär eller tillfällig. Vidare om det var en ny lokal eller om arten hörts där tidigare. Även negativa förändringar jämfört med tidigare år önskades, liksom konstaterade häckningar.

Målsättningen kan tyckas vara hög för en så pass vanlig art som gräshoppsångaren och möjligen har denna målsättning avskräckt några att överhuvudtaget lyssna efter gräshoppsångare. Men motsatt förhållande har också förekommit d.v.s. att några känt sig stimulerade av målsättningen.

Figur 1. Karta över gräshoppssångerlokaler i Sörmland 1977.
(Singing Grasshopper Warblers recorded in Södermanland 1977)

Resultat

Under tiden från cirka mitten av maj till mitten-slutet av juli har 110 sjungande gräshoppssångare från 65 lokaler inrapporterats. Av dessa var 53 med säkerhet stationära och 9 rapporterades som tillfälliga. Övriga (48) är oklara, då endast ett besök gjorts på dessa lokaler. Siffrorna gäller för Lrk Sörmlands rapportområde. En viss dubbelräkning kan ha förekommit, då ibland lokala förflyttningar mellan närliggande lokaler förekommer.

Samtliga ex är uppförda på karta för att ge den geografiska spridningen (fig. 1).

Södertörn

Endast 9 exemplar från 6 lokaler rapporterades från Södertörn. Därav var 4 stationära, 2 tillfälliga och 2 osäkra. Lokalerna, som ej är uppförda på karta, är spridda över nästan hela Södertörn.

Hur väl inventerades Sörmland?

19 personer har skickat in rapporter från Lrk Sörmlands område och 4 personer från Södertörn.

Arbetsinsatsen har varit ojämn av flera orsaker. Den höga målsättningen har tidigare berörts. Arbetet med fiskgjuse i Båven har gjort att personer sysselsatta med detta ej haft tid att engagera sig i gräshoppsångarinventeringen. Långhalseninventeringen däremot tycks ha haft positiv effekt för denna inventering. Atlasruteinventeringar och häckfågeltaxeringar är andra arbetsuppgifter som har betydelse i sammanhanget. Vad gäller Södertörn bör efterhandsuppöpet ha påverkat resultatet i negativ riktning.

Vissa delar är emellertid bra inventerade t.ex. delar av Eskilstuna kommun (NV-delen, Eskilstunaån mellan Eskilstuna och Östra Hjälmaren, Ärla-Stenkvista och Söderfjärden) hela Strängnäs kommun, Gnestatrakten, Nyköpingsån och Långhalsenområdet.

Dåligt inventerade är Vingåkers och Katrineholms kommuner (med undantag för Långhalsenområdet).

Hur många stationära gräshoppsångare fanns i Sörmland 1977?

Av de 62 exemplar, som konstaterades stationära (53) respektive tillfälliga (9), är andelen stationära ca 85%. Om vi hypotetiskt skulle antaga, att samma förhållande gäller för de övriga 48, då skulle 41 av dessa vara stationära. Detta skulle innebära, att totalt 94 exemplar var stationära. 40 av dessa 46 är rapporterade hörda efter den 10.6, vilket tyder på att siffran 41 inte är helt orealistisk. Författarens egna erfarenheter av arten visar på, att fynd vid denna tidpunkt i de allra flesta fall är stationära fåglar.

Med tanke på att vissa delar av Sörmland, där gräshoppsångare bör finnas, blev ofullständigt eller inte alla inventerade, så kan man räkna med en slut-siffra på cirka 100-150 exemplar för 1977.

Ingemar Nord beräknade cirka 100 "par" i sin skattning av antalet häckande fåglar i Sörmland (Nord 1977).

Populationsförändringar 1970-77

Hur har då utvecklingen sett ut under 1970-talet? 10 lokaler har kunnat följas i obruten följd under åren 1970-77. Sammanlagda antalet sjungande hanar per år för dessa lokaler är följande: 1970 - 23 st, 1971 - 11 st, 1972 - 12 st, 1973 - 22 st, 1974 - 10 st, 1975 - 16 st, 1976 - 31 st och 1977 - 38 st.

Dessa siffror pekar tydligt på en klar ökning från 1976 åtminstone på de 10 lokalerna. Nu får man vara försiktig med ett så litet underlag, då arten ibland kan uppträda rikligt på vissa lokaler under dåliga år och helt saknas under bra år trots att ingen förändring av biotopen skett. Sålunda rapporterades från Gnestatrakten inget ex under 1970 medan det 1971 inräknades 9 ex. Dessa siffror stämmer inte alls med de från de 10 lokalerna.

Många rapportörer anser att 1977 var ett normalt eller t.o.m. på sina håll ett dåligt år. Vad gäller de 10 lokalerna så visar 4 upp de bästa siffrorna för 1970-talet under 1977 medan en lokal har den sämsta siffran. Däremot var alla 10 lokalerna besatta under 1977, vilket tidigare hänt endast under 1970. En annan jämförelse mellan åren 1970 och 1977 på 10 andra lokaler visar på följande siffror: 1970 - 13 st. och 1977 - 21 st. Det mesta pekar, trots vissa brister i det ovan relaterade, på att gräshoppångaren ökar i Sörmland, och att en fortsatt expansion är att vänta så länge biotoperna räcker till. Det vore därför av intresse med en uppföljning av de lokaler som inventerades 1977 under 1978 för att se om trenden håller i sig.

Nya lokaler, negativa förändringar, häckning

Gräshoppångaren tycks hålla sig till gamla beprövade lokaler för ytterst få nya lokaler rapporterades. Eller är alla lämpliga lokaler besatta?

Några uppseendeväckande negativa förändringar har inte rapporterats utan håller sig inom ramen för vad som kan vara normalt.

Ingen rapport om häckning har inkommit.

Sammanfattning

Gräshoppångaren inventerades i Sörmland 1977. Undersökningen baserades på upprop till FSO:s medlemmar. Södertörn tillkom genom upprop i efterhand, vilket gjorde att området ej kunde behandlas på lika villkor som Sörmland i övrigt.

Resultatet blev 110 rapporterade individer från Lrk Sörmlands verksamhetsområde varav ca 90 ansågs stationära. För Södertörn blev siffran 8 varav 4 stationära.

Jämförelser med tidigare rapporteringar från vissa lokaler tyder på en ökning mellan 1970 och 1977 och arten får, trots frånvaro av häckningsuppgifter, anses vara årsviss häckare på många lokaler under hela 1970-talet.

En uppföljning av 1977 års resultat vore önskvärd redan 1978.

Rapportörer

Stefan Bengtsson, Paul Berggren, Lars Broberg, Kent Carlsson, Hans Eliasson, Stefan von Euler, Tony Haglund, Leif Hildeby, Valde Holmgren, Lennart Karlén, Kjell Karlsson, Leif Karlsson, Pontus Lindberg, Jan Linder, Torbjörn Murbäck, Ingemar Nord, Åke Norman, Jan Ohlsson, Lars Olausson, Per-Olof Palm, Hans Pettersson, Thomas Refstedt och Lennart Wahlén.

Summary

During national Grasshopper Warbler censuses in 1957 and 1968, none and 49 singing males respectively were reported from the province of Södermanland.

As the Grasshopper Warbler has increased in numbers in Södermanland, a full census was carried out during 1977. 110 singing males were reported and of these about 90 were stationary or estimated stationary.

Despite lack of breeding information, the Grasshopper Warbler is considered as having been a yearly breeder at many localities during the seventies.

Referenser och Litteratur

- Broberg, L. 1965. Intressantare fågelobservationer i Södermanlands län 1964-65. -Rapportkommitténs årsrapport 1965, s. 2-8. Stencil.
- Broberg, L. 1970. Fågelrapport Sörmland 1967-68. - Vår fågelvärld 29:114-121.
- Broberg, L. 1971. Fågelrapport Sörmland 1969. - Vår fågelvärld 30:144-147.
- Enemar, A. 1957. Gräshoppssångare och kornknarr i Sverige år 1957. - Vår fågelvärld 16:269-287.
- Hedgren, S. 1975. Fågelrapport från Stockholmstrakten 1974. - Vår fågelvärld 34:177-181.
- Källander, H. 1970. Förekomsten av gräshoppssångare i Sverige 1968. - Vår fågelvärld 29:6-10.
- Nord, I. 1975. Fågelrapport från Sörmland 1974. - Vår fågelvärld 34:175-177.
- Nord, I. 1977. Antalet häckande fåglar i Sörmland. - Fåglar i Sörmland 10:1-22.
- Pettersson, H. 1977. Fågelrapport Sörmland 1976. - Fåglar i Sörmland 10:23-38.
- SOF. 1970. Förteckning över Sveriges fåglar. 6:e uppl. Stockholm.

Manus inkommet januari 1978.

Leif Karlsson, Finningsvägen 62 B, S-152 00 Strängnäs

Svensk fågelatlas i Sörmland 1977

Swedish Bird Atlas in Södermanland, Results up to 1977

Bo Ljungberg

Kartläggningen av de häckande fågelarternas utbredning i Sörmland, vilken ingår i projektet Svensk fågelatlas, har nu passerat sin fjärde säsong. Redogörelser för hur arbetet går till samt resultat från tidigare säsongers arbete har publicerats i följande nummer av denna tidskrift: årgång 1974 nr 2, 1975 nr 1-2 samt 1976 nr 1-2.

I följande rapport från verksamhetsåret 1977 redogörs inte närmare för projektets uppläggning, metodik mm. För dem som vill veta mer om detta hänvisas till Leif Sandgrens artikel i Fåglar i Sörmland 1974 nr 2 samt till de instruktioner som delas ut till inventeringsdeltagarna.

Inventeringsmaterial

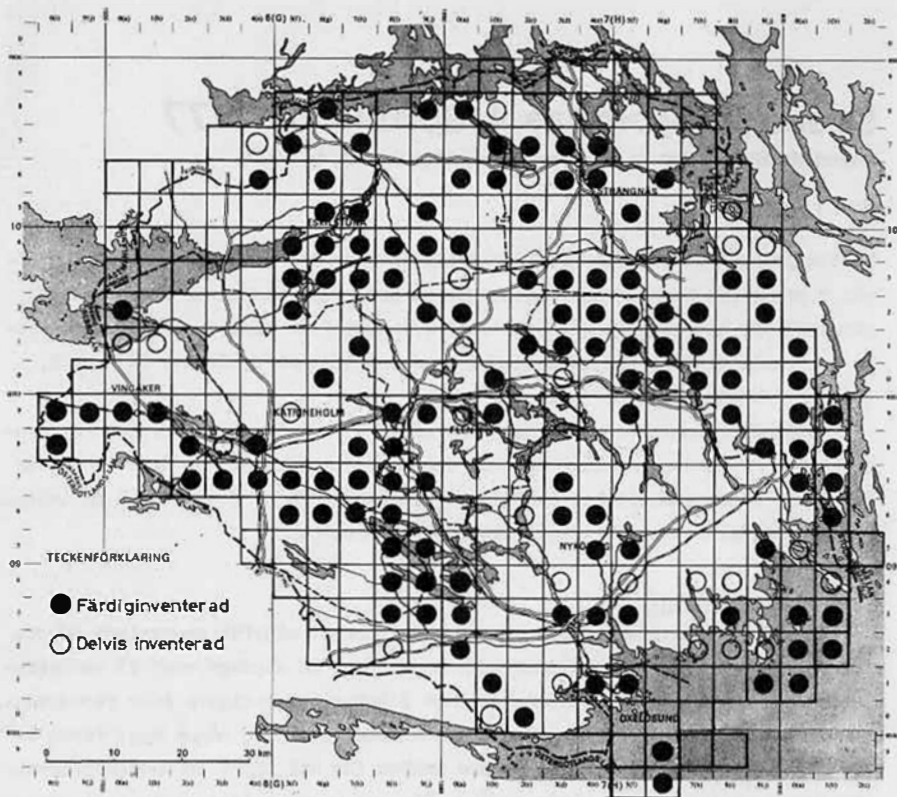
Inför 1977 års fältsäsong hade 52 personer tecknat sig för sammanlagt 80 atlasrutor. Av dessa färdiginventerades under året 28 stycken samt 27 redovisades delvis inventerade. Dessutom tillkom 2 rutor som tidigare inte redovisats. Årets redovisning av antalet färdiginventerade rutor låg något över förra årets men ändå under riktvärdet 35 som behövs för att uppnå en hundra procentig täckning inom projektets tioårsperiod. För att komma i fatt behöver vi således färdiginventera 47 atlasrutor kommande säsong.

Tabell 1. Inventeringsläget i Sörmland efter fyra säsongers fågelatlasarbete. Se även redovisning på efterföljande karta.

Kategori	1974	1975	1976	1977
Färdiginventerade rutor	34	70	98	128
Delvis inventerade rutor	9	24	26	27
Oinventerade rutor	307	256	226	195

Resultat

Genom att endast 128 av regionens hela 350 rutor (vilket motsvarar 37 % av Sörmlandsregionens hela areal) har färdiginventerats så kan man än så länge inte dra för långtgående slutsatser vad gäller arternas förekomst i regionen. Trots detta skall jag återigen redovisa resultat för några arter.

Figur 1. Karta utvisande inventeringsläget i Sörmland efter fyra säsonger

Denna gång har jag valt att redovisa resultat för hönsfåglarna och korpen. För tjäder och orre är det särskilt aktuellt, då styrelsen i Föreningen Södermanlands Ornitologer för kommande verksamhetsår har föreslagit specialinventering av dessa arters spelplatser. Korpen har ju även den ett speciellt intresse just nu då Sören Strandberg nyligen gjort upprop i olika ornitologiska tidskrifter för att kunna kartlägga artens expansion i Sverige.

Liksom vid tidigare redovisningar av resultat från Fågelatlasinventeringen har jag delat in häckningskriterierna i tre grupper. Häckningsindicie 1-4 anses jag som möjlig häckning, 5-10 som trolig häckning och 11-20 som säker häckning.

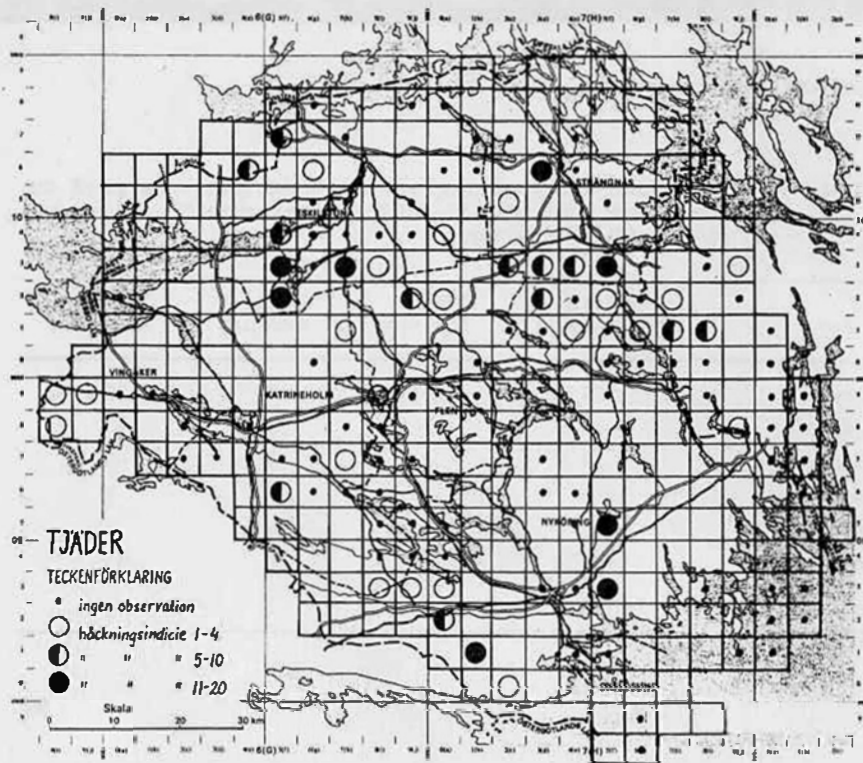
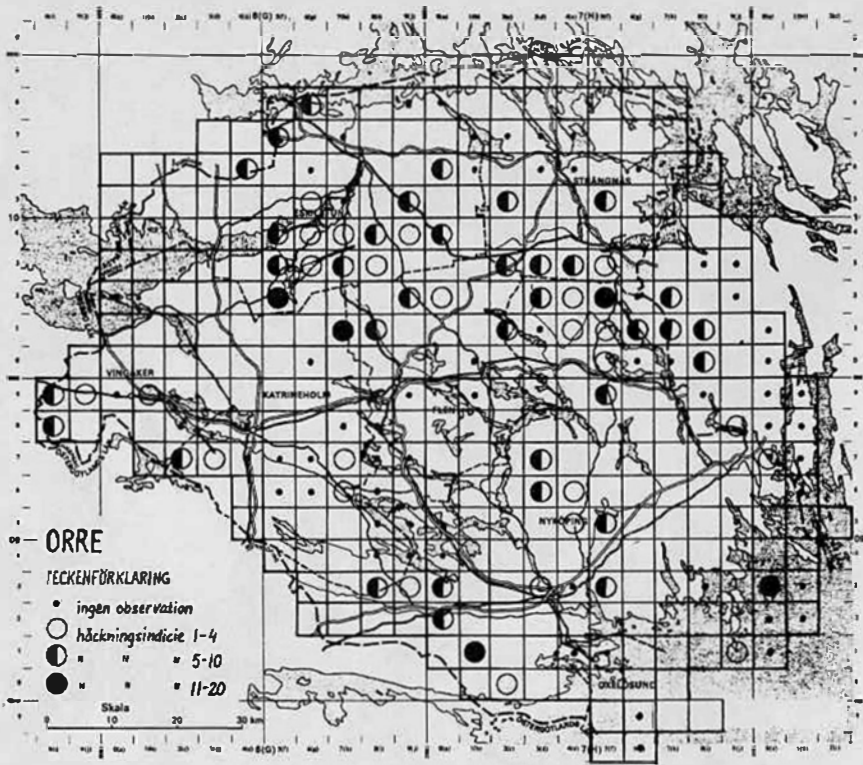
Spelande orrtupp.

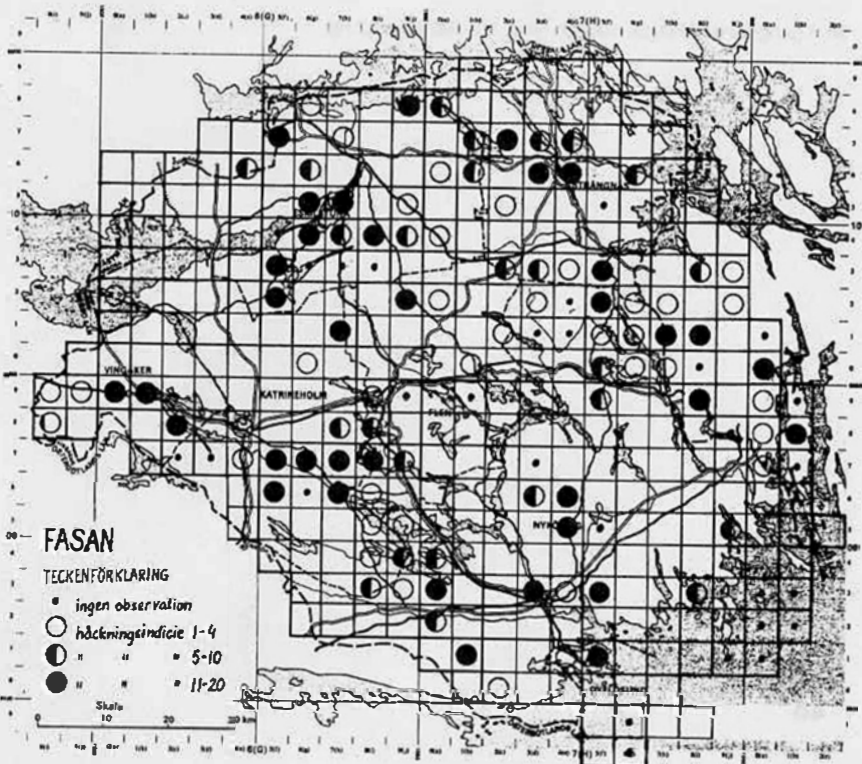
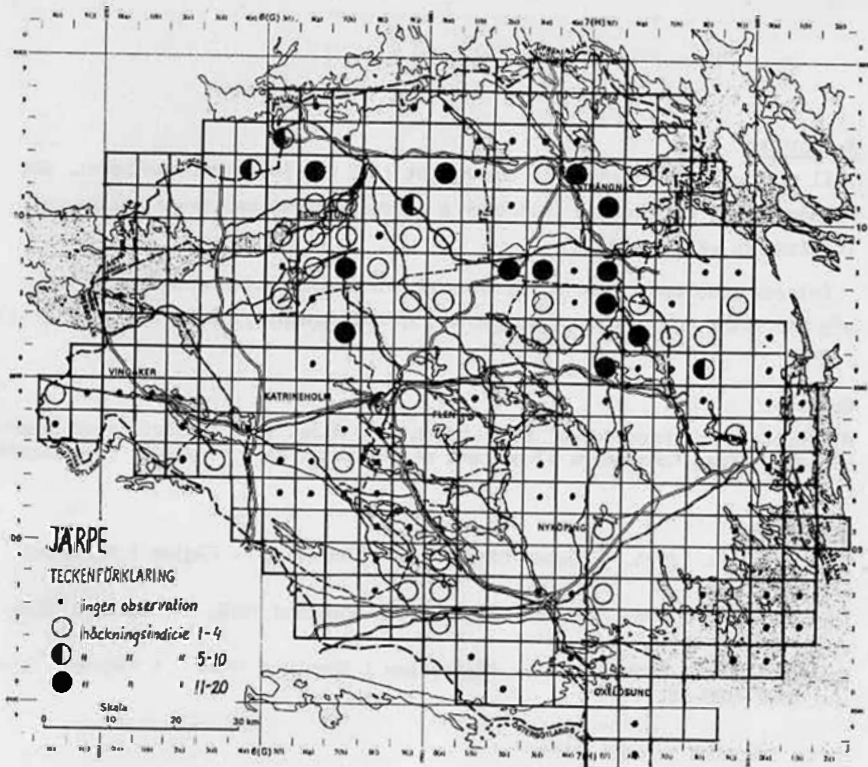
Foto: Karl-Erik Häger

Tabell 2. Antal rutor där hönsfåglar och karp anträffats, baserat på 128 inventerade rutor 1974-77. Se även redovisning för vissa arter på efterföljande kartor.

Art	Möjlig häckning	Trolig häckning	Säker häckning	Total förekomst
Orre	25	35	5	65
Tjäder	21	12	8	41
Järpe	33	4	12	49
Rapphöna	2	-	-	2
Vektel	4	1	-	5
Fasan	38	25	36	99
Karp	53	5	8	66

Avslutning

Till sist vill jag tacka alla som hjälpt till med inventeringsarbetet. Jag hoppas att Ni vill hjälpa till även i fortsättningen med denna roliga och intressanta verksamhet.

Intresserade kan kontakta författaren för vidare information samt teckna sig för rutor (adress Stenbrovägen 44, 611 00 Nyköping, telefon 0155/875 44).

Summary

A report on the progress of the Swedish Bird Atlas in the province of Södermanland. After four years 37 percent of the total area have been investigated.

Referenser

Ljungberg, Bo 1975. Svensk fågelatlas i Sörmland. - Fåglar i Sörmland 8:70-72.

Ljungberg, Bo 1976. Svensk fågelatlas i Sörmland 1976. - Fåglar i Sörmland 9:57-61.

Sandgren, Leif 1974. Svensk fågelatlas i Sörmland 1974. - Fåglar i Sörmland 7:89-92.

Manus inkommet januari 1978

Bo Ljungberg, Stenbrovägen 44, 611 00 Nyköping

Verksamheten inklusive ringmärkningen vid Hartsö-Enskär fågelstation 1977[☆]

Hartsö-Enskär Bird Observatory 1977

Lennart Wahlén och Hans Pettersson

Under 1977, som var stationens 13:e år i följd, dominerades verksamheten av ringmärkningen under hösten. Tio veckors kontinuerlig fångst på Enskärs södra udde engagerade 24 personer, vilka alla arbetat helt ideellt. Trots det har föreningen varje år ekonomiska problem eftersom resor, slöjnet, övrig materiel och omkostnader för driften av stationen blir allt dyrare. Under 1977 hade vi dessutom svårt att få personal till ett par veckor, men det löste sig till slut.

Förutom ett besök vid tordmuleskären den 20 juli så gjordes inga häckningsstudier 1977, då landstigningstillstånd ej begärts.

Under hösten insamlades, liksom under tidigare år, biometriska data från alla invasionsarter. Detta gällde även lövsångare, som är föremål för en specialstudie, varvid vinglängd, vikt, fettklass samt underlag för beräkning av vingindex togs. En insamling av dessa data gjordes även för grå flugsnappare och ärtsångare.

Hösten 1977 blev relativt artfattig och vissa veckor fångades endast omkring 200 fåglar. I oktober var dock kungsfågeln åter talrik, vilket medförde att andra oktober-veckan blev den näst bästa i stationens historia med totalt 1.232 ringmärkta fåglar.

Av invasionsarterna hade denna höst nötkråka, nötskrika och nötväcka en stark flyttning, medan ugglor och hackspettar var sparsamma. Tälgoxe, blåmes, trädkrypare, domherre och grönsiska var relativt talrika. Några bändelkorsnåbber bidrog till att höja stämningen under hösten.

Från föreningens sida framförs ett varmt tack till Nyköpings kommun för det ekonomiska stöd som fågelstationen erhållit under året.

VERKSAMHETSPERIODER

Juli	20, 31
Augusti	1, 13 - 31
September	1 - 30
Oktober	1 - 23

Summa 75 dagar, varav 72 i en följd.

[☆]Meddelande nr 33 från Hartsö-Enskär fågelstation.

PERSONAL

Från stationsledningen framförs ett varmt tack till samtliga medhjälpare, vilka tjänstgjort under en vecka om inte annat anges.

- o platschefer Thord Fransson, Valde Holmgren ($\frac{1}{2}$), Gerd Isaksson, Anders Kiessling ($\frac{1}{2}$), Henrik Lind, Lars Olausson, Göran Pettersson, Hans Pettersson ($1\frac{1}{2}$), Gunnar Sjöbäck och Lennart Wahlén ($1\frac{1}{2}$).
- o assistenter Anders Andersson, Maria Agnedal, Monica Döring, Thord Fransson, Dan Frendin, Mikael Hammar, Björn Johansson, Inger Karlberg ($1\frac{1}{2}$), Lars-Johan Larsson ($\frac{1}{2}$), Mikael McCarthy, Anders Olausson, Rakel Sjöbäck, Claes Svedlinde och Jukka Väyrynen samt mini-assistenterna Peter Döring, Andreas och Samuel Sjöbäck.

VÄDER

Augusti

I mitten av månaden fanns ett högtryck över norra Skandinavien, senare över Norska havet. Den 25 nådde ett djupt lågtryck Brittiska öarna västerifrån. Det åtföljdes av ostadigare väder bl.a. i form av kraftiga åskregn i östra Svealand. Ytterligare ett djupt lågtryck på Norska havet medförde att det under månadens sista dagar rådde en varm och fuktig sydlig-sydvästlig luftström över Sverige.

På Enskär blev högsta temperaturen $+20^{\circ}$, maxtemp som lägst $+16^{\circ}$. Dagnens mintemp varierade mellan $+8,5^{\circ}$ och $+14,5^{\circ}$.

Svaga-måttliga vindar omkring O-NO dominerade den 13-23.8, medan måttlig-frisk vind mellan S-V rådde under resten av augusti.

Totalt uppmättes 43 mm regn 13-31.8, varav 31 mm under natten 27-28.8.

September

Under månadens första hälft var vinden sydvästlig-västlig över nordvästra Europa, och flera lågtryck drog förbi. Två intensiva oväder passerade österut över södra Sverige den 6-7 och 12-13, varav det första medförde stormvindar vid bl.a. Sörmlandskusten. Den 13 täcktes Nordeuropa av ett omfattande lågtrycksområde. Dess centrum låg från den 15 öster om Sverige, vilket medförde att kall luft fördes ned över landet med hård nordlig vind. Omkring den 16 förstärktes ett mäktigt högtryck väster om Skandinavien. Det rörde sig in över Sverige omkring den 22 och försköts sedan långsamt vidare österut. Detta blockerande högtryck bestämde vädret, som var vackert med kyliga nätter i en stor del av landet, fram till den 27 då det drog bort mot sydost. Den 24-28 dominerade sydvindar, och månaden avslutades med ostadigt och blåsigt väder i södra Sverige.

September karaktäriserades, liksom augusti, av ett kraftigt temperaturunderskott. Vid Enskär var maxtemperaturen som högst $+20^{\circ}$, men från den 10 aldrig över $+16^{\circ}$ och som lägst $+9,5^{\circ}$ den 12. Mintemp högst under första veckan, $+15^{\circ}$, men sjönk sedan kraftigt och låg efter den 21 mellan $-1,5^{\circ}$ och $+3^{\circ}$.

Månaden var mestadels blåsigt och inleddes med friska vindar mellan S-V. Natten till den 7 noterades höstens högsta vindstyrka. Vid Landsort uppmättes SSV 28 m/s (medelvind under 10 min) och i byarna var det över 30 m/s. Efter kulingvindar den 12-13 (N 17 m/s) och den 14 (SV 15 m/s) följde en period med övervägande nordlig vind, till en början frisk. Månaden avslutades med tidvis sydlig kuling.

Under september föll ca 44 mm regn, varav 21 mm den 12.

Oktober

Inledningsvis fanns ett omfattande lågtrycksområde över Skandinavien, vilket medförde kyligt och ostadigt väder. Från den 7 strömmade mild luft norrut från kontinenten, och därefter var det tidvis disigt och dimmigt väder över södra Sverige. Lågtryck och högtrycksryggar passerade omväxlande, bl.a. fördes mycket kall luft söderut den 13. Lågtryck fanns dock hela tiden väster om Skandinavien och vindar mellan syd-väst förde åter in mild och fuktig luft över Sverige. Högtryck låg stilla över Centraleuropa och Finland.

På Enskär var maxtemperaturen som högst +12,5^o och som lägst +7°, mintemp varierade mellan -0,5 (2.10) och +9,5^o (10+11.10). Räknat över hela oktober erhöles ett temperaturöverskott på ca 1 grad.

Vindar mellan SV och NV dominerade, men även S- och N-vindar förekom. Styrkan var ofta måttlig-frisk, storm förekom inte alls.

Ca 40 mm regn t.o.m. den 23, därav dock ca 20 mm uppskattat den 5 sedan regnmätaren blåst omkull.

Sammanfattningsvis kan sägas att hösten bjöd på ungefär normal nederbörds-mängd, totalt uppmättes vid Enskär ca 127 mm den 13.8 - 23.10. Under 16 dagar uppmättes minst 1 mm.

Augusti och september var kyligare än normalt, medan oktober uppvisade temperaturöverskott. Hösten var inte anmärkningsvärt blåsigt, men under 27 dagar noterades vindstyrkor på minst 10 meter per sekund.

INVASIONSARTER

Under denna rubrik redovisas de s.k. invasionsarterna, vilka kännetecknas av att deras flyttningsströrelser uppvisar stora årliga fluktuationer. Arturvalet baseras på den lista som upprättats inom projektet Nordiska invasionsfåglar. Ytterligare några oregelbundna flyttare redovisas under rubriken Observationer nedan.

SPARVUGGLA Glaucoedidium passerinum

Enda observationerna utgjordes av tre fångade fåglar: 2 ex 20.9 och 1 ex 21.9.

PÄRLUGGLA Aegolius funereus

Fångsten blev 4 ex och gjordes 15.8, 5.9, 14.9 resp. 18.10. Inga övriga obsar.

STÖRRE HACKSPETT Dendrocopos major

Endast fyra observationer, möjligen lokala fåglar.

MINDRE HACKSPETT Dendrocopos minor

Observerad 36 dagar utspritt under hela hösten, fångst 11 ex.

SPILLKRÅKA Dryocopus martius

Observerad 27 dagar efter 22.8, fångst 8 ex.

NÖTKRÅKA Nucifraga caryocatactes

Observerad 16 dagar under perioden 25.8-13.10. Fyra tjocknåbbade nötkråkar ringmärktes 6-13.10. Båda raserna deltog dock i flyttningen, en smalnåbbad nötkråka sågs sträcka ut över havet mot söder den 6.10 tillsammans med en icke rasbestämd nötkråka. Totalt noterades 50-60 nötkråkar under hösten, men troligen besöktes udden av betydligt fler. Största observerade flockarna var 12 ex 1.9 och 8+5 ex 3.9.

En av de fyra tjocknäbbade nötkråkor som fångades. Foto: Lennart Wählén

Vid Torö på södra Södertörn (23 km NO Enskär) räknades nära 800 utsträckande nötkråkor under hösten, bästa dagen var där den 10.9 då 164 ex passerade (Jan Ohlsson i brev).

NÖTSKRİKA *Garrulus glandarius*
Observerades 21 dagar 17.9-19.10. Flyttningsrörelsen kom plötsligt och kulminerade redan 24-25.9 då 12 ex fångades, största observerade flockarna var 45 resp. 40 ex. Liksom för nötkråkan är det svårt att uppskatta antalet förbipasserande fåglar, men uppenbarligen rörde det sig om 100-tals nötskrikor. Totalt fångades 17 ex, vilket är årsbästa vid stationen. Tidigare har ringmärkts som mest 9 ex 1969 och 10 ex 1972.

Längre in mot fastlandet var invasionsflyttningen ännu mer påtaglig, och med en anmärkningsvärd koncentration av sträcket till perioden 22-28.9. Vid Torö på Södertörn räknades under dessa dagar nära 13 000 förbiflyttande nötskrikor! (Jan Ohlsson i brev). Därefter avtog sträckrörelsen nästan lika hastigt som den startat.

I södra Sverige var nötskrikan talrik hela hösten på flera sträcklokaler, särskilt vid Falsterbo.

STJÄRTMES Aegithalos caudatus

Endast två observationer, 8.10 och 22.10 vardera en flock.

TALGOXE Parus major

Observerades nästan dagligen (65 dagar av 72) och fångsten blev 100 ex, varav merparten togs i oktober.

BLÅMES Parus caeruleus

Observerades 57 dagar utspritt under hela perioden, 62 ex fångades. Blåmesen hade därmed, liksom talgoxen, ett mellanår om man ser till fångstvolymen.

SVARTMES Parus ater

Fångst 19.9 och 3.10 av vardera 1 ex, ytterligare en observation av 1 ex den 20.9.

TRÄDKRYPARE Certhia familiaris

Observerades 34 dagar varav s.g.s. dagligen 3-23 oktober (48 ringmärkta). Totalt märktes 66 ex, vilket antyder att förbiflyttningen var relativt måttlig.

Under hösten skedde en främmande kontroll och ett återfynd av en Enskärsmärkt trädkrypares gjordes i januari 1978. Dessa dokumenterade förflyttningar (se under återfynd och kontroller!) är de första bland våra nära 900 trädkrypares som fångats. Samtidigt visar de att arten flyttar ungefär mot sydväst.

GRÅSISKA Acanthis flammea

Observerades 17.9 samt 11 dagar under perioden 7-23.10, 4 ex fångades.

MINDRE KORSNÄBB Loxia curvirostra

1 ex ringmärktes 6.9 och kontrollerades två dagar senare.

ÖBESTÄMDA KORSNÄBBAR Loxia sp.

Noterades 4 dagar i augusti, 7 dagar i september och 11 dagar i oktober. Många småflockar (max 10-15 ex) i rörelse, men troligen inget omfattande sträck.

BÄNDELKORSNÄBB Loxia leucoptera

Fem observationer av sträckande fåglar. 5 ex 1.9, 2 ex 23.9 (i en flock om 15 korsnäbbar där möjligen samtliga var bändel), 1 ex 25.9, 3-4 ex 28.9 samt 1 ex 4.10.

Följande arter har ej observerats 1977:

Fjälluggla Nyctea scandiaca, Hökuggla Surnia ulula, Gråspett Picus canus, Vittryggig hackspett Dendrocopos leucotos, Tretåig hackspett Picoides tridactylus, Lappmes Parus cinctus, Talltita Parus montanus, Sidensvans Bombicilla garrulus och Tallbit Pinicola enucleator.

HÄCKNINGAR

GRÅGÅS Anser anser Under hösten inventerades några ör inom fågelskyddsområdet, varvid 11 bon av grågås hittades. I minst två av dessa bon hade ungar kommit fram (Anders Bylin i brev).

Som jämförelse kan nämnas att 6 par grågås sågs i samma område den 18.4.75, och att 7 bon (varav 6 med kläckta ägg) hittades under häckningssäsongen 1976.

SKRÄNTÄRNA Hydroprogne tschegryva

En bounce ringmärktes den 1.8 på ett skär öster Enskär.

TORDMULE Alca torda Vid ett besök den 20.7 ringmärktes 45 boungar på häckningsplatserna i fågelskyddsområdets östra del.

Vi hoppas att fågelskyddet snarast utvidgas i detta område, så att tordmularnas häckning inte äventyras. Det planerade sälskyddsområdet kan vara räddningen.

TUBISGRISSLA Cephus grylle Tre boungar ringmärktes den 20.7 i fågelskyddsområdet.

SKÄRPIPLÄRKA Anthus spinoletta Bo med ägg på Hämnskär, Öster Enskär den 20.7.

OBSERVATIONER

Inom fågelstationens verksamhetsområde noterades 143 arter under hösten 1977. Ingen av dessa var ny för fågelstationen, varför totala antalet observerade arter 1965 - 1977 fortfarande är 217.

Om inget annat anges, så har observationerna gjorts vid Enskärs södra udde.

STORLOM Gavia arctica Den 24.8 rastade en flock om 17 ex, varav 2 i adult dräkt.

GRÅHAKEDOPPING Podiceps griseigena Enstaka rastande fåglar sågs 14.9, 17.9, 10.10 och 11.10.

SVARTHAKEDOPPING Podiceps auritus Ett ex rastade 14.10 och 18.10.

STORSKARV Phalacrocorax carbo Arten fortsätter att öka i antal och finns numera i Sörmlands skärgård hela året. Den 20.7 sågs 13 ex i fågelskyddsområdet, medan höstens högsta antal noterades den 4.9 (150 rastande ex) och så sent som 12.10, då 240 ex flög förbi i tät formation. Dessutom sågs en helvit storskarv den 7-8.10.

ALFÅGEL Olanqua hyemalis En hane rastade 22-25.8, sedan observerades alfåglar 4-16.10.

SJÖORRE Melanitta nigra Några honfärgade fåglar rastade i mitten av oktober, som mest 4 ex 14.10.

SMÅSKRAKE Mergus serrator Rastade i flockar om 100 ex 17.9 och 30 ex 7.10. Den 14.10 deltog ca 20 ex i flockfiske tillsammans med närmare 200 storskrakar M. merganser.

EJDER Somateria mollissima Även denna höst sågs stora mängder ejder på havet 50-0 Enskär, bl.a. 22-24.8 som mest ca 1 800 ex och 21.9 troligen minst 5 000 ex.

Den 12.10 noterades en händelse som relateras under duvhök, se nedan.

GRÅGÅS Anser anser Sträck mot sydväst noterades 27.9 (35 ex), 5.10 (60 ex) och 8.10 (200+70 ex).

PRUTGÅS Branta bernicla 3+1 ex sträckte mot sydväst den 5.10.

VITKINDAD GÅS Branta leucopsis 3 ex sträckte mot sydväst den 9.10.

PRUTGÅS/VITKINDAD GÅS Branta sp. 35+10 ex sträckte mot sydväst den 8.10 i samband med frisk-hård betvind. Denna dag passerade, förutom ovan nämnda 270 grågäss, ca 300 obestämda Aser/Branta-gäss.

SÅNGSVAN Cygnus cygnus Fem observationer den 8-19.10 av totalt 16 ex.

KUNGSÖRN Aquila chrysaetos Ett ex stationärt den 14.10 och 18.10.

FJÄLLVRÅK Buteo lagopus Noterades 2-19.10 och som mest ca 80 ex förbi-sträckande den 7.10. Totalt sågs ca 200 fjällvråkar under 11 obsdagar. Den 5.10 sågs en fjällvråk med en orm i klorna.

SPARVHÖK Accipiter nisus Ovanligt talrik förekomst denna höst, observerades 3 dagar i augusti samt 37 dagar under perioden 4.9 - 23.10. Fångsten av 16 sparvhökar är årsbästa vid stationen.

Vid Torö på Södertörn (23 km NO Enskär) kulminerade sträcket i mitten av september. Under fem dagar räknades då 565 sparvhökar, vilket är en anmärkningsvärt hög siffra för denna lokal (Jen Ohlsson i brev).

DUVHÖK Accipiter gentilis Observerades 14 dagar under hösten. Den 12.10 sågs en stor, ung duvhökshona svepa ut lågt över udden mot hållarna utanför. Några ådor som vilade där kastade sig i vattnet när höken närmade sig. Men en av dem var inte tillräckligt snabb att dyka, varför höken slog henne i vattnet. Under de följande 10 minuterna pågick sedan en kamp, där fåglarna stundtals låg i vattnet och stundtals fanns på en av hållarna, sedan höken simmande och flexande lyckats släpa upp ådan där. Till slut började höken plocka sitt byte och kampen såg ut att vara avgjord. Men plötsligt gjorde ådan en sista kraftanstrengning och lyckades släpa ned höken i vattnet ännu en gång. Nu var höken så våt att den troligen frivilligt släppte taget om ådans hals. Ådan simmade bort, medan höken satte sig att torka på hållen. Den försökte flyga, men det gick inte förrän den under 5 minuter suttit som en storskarv med utspända vingar. Sedan orkade den flyga tillbaka till Enskär.

HAVSÖRN Haliaeetus albicilla Observerades 21 dagar 3.9 - 23.10, som mest 3 ex 14.10.

BLÅ KÄRRHÖK Circus cyaneus Ett honfärgat ex mot SV 23.9, 1 honfärgad sedd 2.10 och 1 hane mot SV 13.10.

FISKEJUSE Pandion haliaetus Observerades 7 dagar 14-28.8.

STENFALK Falco columbarius Noterad vid fyra tillfällen 11.9 - 22.10, varav 3 ex fångades.

TORNFALK Falco tinnunculus Ovanligt fåtalig, noterad endast fem dagar i mitten av september, möjligen endast 1 ex totalt.

ORRE Lyrurus tetrix Observerad 16.9 och fyra dagar i oktober, minst ett par.

TRANA Grus grus Sträck mot sydväst: 30+27 ex 28.8, ca 80 ex 7.9 samt 1 ex 14.9.

HORNUGGLA Asio otus Ett ex fångades den 22.9.

JORDUGGLA Asio flammeus Ingen observation.

GRÖNGÖLING Picus viridis Observerades 18 dagar, 6 ex ringmärktes.

KORP Corvus corax Observerades fem dagar, som mest 3 ex den 17.10.

SKATA Pica pica Den 20.9 besökte 2 skator udden. En av fåglarna fångades och skata blev därmed ny fångstort vid stationen.

NÖTVÄCKA Sitta europea 16 ringmärkta är nytt årsbästa, tidigare som mest 13 ex 1973. Under 1977 noterades nötväckor 25 dagar 18.8 - 19.10, varav dagligen 18.9 - 8.10. Den 12.10 sågs 2 ex göra upprepade sträckförsök ut över havet mot sydväst, men de vände åter till Enskär varje gång.

NÄKTERGAL Luscinia luscinia Artens expansion visar sig även i form av ökad fångst vid Enskär. Sju ringmärkta under perioden 14 - 30.8 är nytt årsbästa.

BLÅHÅKE Luscinia svecica Endast två observationer genom fångst av enstaka ex 22.8 och 12.9.

GRÄSHOPPÅNGARE Locustella naevia Stationens tredje exemplar fångades 10.9 och kontrollerades tre dagar senare.

RÖRSÅNGARE Acrocephalus scirpaceus Ett sent exemplar fångades 13.10.

HÖKSÅNGARE Sylvia nisoria Två ungfåglar fångades 18 resp 21 augusti.

LÖVSÅNGARE Phylloscopus trochilus Efter nio dagars frånvaro fångades 10 ex 8-11.10. Den totala fångsten på Enskär blev ungefär lika stor som 1976.

KUNGSFÅGEL Regulus regulus Sträcket kulminerade ovanligt sent hösten 1977, med de största fångsterna 5.10 (105 ex), 9.10 (202), 10.10 (153), 11.10 (175), 15.10 (237), 20.10 (177) och 21.10 (130).

MINDRE FLUGSNAPPARE Ficedula parva Observerades endast fyra dagar 11.9 - 8.10, 2 ex ringmärkta.

VARFÅGEL Lanius excubitor Sedd 9-18.10, fångst 4 ex. Varfågel sågs vid ett tillfälle jaga en rödhake högt upp i luften, och vid ett annat tillfälle hittades en dekapiterad taltrast fastsatt i en nyponbuske. Varfåglarna härjade också ibland i näten, där de hade lätt att skaffa mat.

GRÖNSISKA Carduelis spinus Ingen observation i augusti men s.g.s. dagligen i september-oktober, ofta på sträck eller sträckförsök. Både vid Enskär och vid Torö på Södertörn kulminerade sträcket 8-11.9, och vid Torö räknades ca 12 600 sträckande grönsiskor under dessa fyra dagar (Jan Ohlsson i brev).

DOMHERRE Pyrrhula pyrrhula Första obs 21.9 och från 2.10 noterad varje dag. 43 ringmärkta är stationens näst högsta årssumma, 1972 togs 102 ex.

Även vid Torö på Södertörn var domherren talrik i oktober, särskilt 12.10 då 1 351 ex sträckte förbi! (Jan Ohlsson i brev).

LAPPSPARV Calcarius lapponicus Observerades 6 dagar 4-24.9, bl.a. ett 20-tal ex mot sydväst 4.9, samt 12.10.

RINGMÄRKNINGEN

Totalt märktes 4.397 fåglar av 68 arter. Endast ett fåtal arter var talrika och nådde hundra märkta ex, kungsfågel 1.940, rödhake 613, lövsångare 439 och talgoxe 100 ex.

Under året passerade kungsfågeln som första art 10.000 ringmärkta ex. Den uppträdde rikligt under en sen flyttningstopp en bit in i oktober, men även en liten fångststopp noterades 20-22.10. Årets fångst kom nästan upp i samma storleksordning som 1975.

Fångstsiffran för lövsångaren vid södra udden blev ungefär lika stor som 1976, men den är knappt hälften så stor som medelvärdet för åren 1965-68.

Nya märkartor för året blev stenfalk (3 ex) och skata (1 ex). Därmed har nu ringmärkts 123 arter vid stationen.

Bland den övriga fångsten kan noteras: morkulla 2, sparvuggla 3, hornuggla 1, pärluggla 4, nattskärre 1, näktergal 7, blåhake 2, gräshoppsångare 1, höksångare 2 och mindre flugsnappare 2.

En av de elva ringmärkta mindre hackapettarna.

Foto: Dan Frendin ^

Tabell 1. Ringmärkte fåglar vid Hertså-Enekår fågelstation, 58.41N/17.29E
(Birds ringed at Hertså-Enekår bird observatory, 58.41N/17.29E)

Art (Species)	Antal ringmärkte (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-76	1977	1965-77	1977	1965-77
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	1	-	1		
Knäslävan <i>Cygnus olor</i>	9	-	9		2
Sparvhök <i>Accipiter nisus</i>	52	16	68		7
Duvhök <i>A. gentilis</i>	1	-	1		
Lärkfalk <i>Falco subbuteo</i>	2	-	2		
Stenfalk <i>F. columbarius</i>	-	3	3		
Tornfalk <i>F. tinnunculus</i>	7	-	7		
Vattenrall <i>Fallus aquaticus</i>	1	-	1		
Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i>	1	-	1		
Större strandpipare <i>Charedrius hiaticula</i>	8	-	8		
Kustpipare <i>Pluvialis squatarola</i>	4	-	4		
Enkelbeckasin <i>Gallinago gallinago</i>	5	-	5		
Morkulla <i>Scolopax rusticola</i>	2	2	4		
Drillanäppa <i>Tringa hypoleucos</i>	33	-	33		
Rödöna <i>T. totanus</i>	1	-	1		
Glutanäppa <i>T. nebularis</i>	4	-	4		
Kutanäppa <i>Calidris canutus</i>	1	-	1		
Smånäppa <i>C. minuta</i>	6	-	6		
Mårrnäppa <i>C. alpina</i>	157	-	157		3
Labb <i>Stercorarius parasiticus</i>	1	-	1		
Fiskmå <i>Larus canus</i>	1	-	1		
Skråntärna <i>Hydroprogne tachegreva</i>	6	1	7		
Silvertärns <i>Sterna paradisaea</i>	3	-	3		
Tordmula <i>Alca torda</i>	172	45	217	1	4
Toblagrissla <i>Cephus grylle</i>	14	3	17		
Ringduva <i>Columba palumbus</i>	2	-	2		
Gök <i>Cuculus canorus</i>	65	13	78		
Sparvuggla <i>Glaucidium passerinum</i>	118	3	121		1
Hörnuggla <i>Asio otus</i>	7	1	8		1
Jorduggla <i>A. flammeus</i>	1	-	1		
Pörluggla <i>Aegolius funereus</i>	260	4	264		1
Nattskärna <i>Caprimulgus europaea</i>	6	1	7		
Tornsvala <i>Apus apus</i>	75	-	75		
Mungefiskare <i>Alcedo atthis</i>	2	-	2		
Grönöbling <i>Picus viridis</i>	39	6	45		
Större hackspett <i>Dendrocopos major</i>	217	-	217		3
Vitryggig hackspett <i>D. leucotos</i>	1	-	1		
Mindre hackspett <i>D. minor</i>	107	11	112		
Trätåg hackspett <i>Picoides tridactylus</i>	15	-	15		
Spillkråka <i>Dryocopus martius</i>	52	8	60		
Göktyta <i>Jynx torquilla</i>	54	1	55		
Berglärika <i>Eremophila alpestris</i>	1	-	1		
Ladusvala <i>Hirundo rustica</i>	58	1	59		

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-76	1977	1965-77	1977	1965-77
Musvala <i>Delichon urbica</i>	60	2	62		
Backsväls <i>Riparia riparia</i>	4	-	4		
Somvargylling <i>Oriolus oriolus</i>	1	-	1		
Kräka <i>Corvus corone</i>	2	-	2		
Skata <i>Pica pica</i>	-	1	1		
Nötkräka <i>Nucifraga caryocatactes</i>	16	4	20		
Nötskrika <i>Garrulus glandarius</i>	31	17	48		1
Talgare <i>Parus major</i>	814	100	914		2
Blårea <i>P. caeruleus</i>	1007	62	1069		2
Svartme <i>P. ater</i>	112	2	114		
Entita <i>P. palustris</i>	141	4	145		
Tallita <i>P. montanus</i>	40	-	40		
Stjärtnes <i>Aegithelus caudatus</i>	367	-	367		1
Nötvicka <i>Sitta europaea</i>	47	16	63		
Träskrypare <i>Certhia familiaris</i>	803	66	869		
Blärdonng <i>Troglodytes troglodytes</i>	170	38	208		
Dubbeltrast <i>Turdus viscivorus</i>	11	-	11		1
Björktrast <i>T. pilaris</i>	55	10	65		3
Taltrast <i>T. philomelos</i>	1127	90	1217	3	29
Rödvingetrast <i>T. iliacus</i>	231	38	269		2
Ringtrast <i>T. torquatus</i>	1	-	1		
Kolttrast <i>T. merula</i>	393	50	443		7
Stenskvätta <i>Oenanthe oenanthe</i>	303	7	310		4
Buskskvätta <i>Saxicola rubetra</i>	123	1	124		
Svart rödätjårt <i>Phoenicurus ochruros</i>	1	-	1		
Rödätjårt <i>Ph. phoenicurus</i>	1278	70	1348	1	6
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	19	7	26		
Blåhake <i>L. svecica</i>	45	2	47		
Rödeke <i>Eritrichus rubecula</i>	4835	613	5448	7	23
Grönhoppångare <i>Locustella naevia</i>	2	1	3		
Rörsångare <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	17	2	19		
Såvsångare <i>A. schoenobaenus</i>	15	1	16		
Hämsångare <i>Hippolepis icterica</i>	17	3	20		
Svarthätta <i>Sylvia atricapilla</i>	1182	70	1252	1	8
Höksångare <i>S. nisoria</i>	117	2	119		
Trädgårdssångare <i>S. borin</i>	705	29	734		1
Törnsångare <i>S. communis</i>	472	41	513		
Ärtsångare <i>S. curruca</i>	1241	97	1338		5
Rödstrupig sångare <i>S. cantillans</i>	1	-	1		
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i>	8318	639	8957		15
Grensångare <i>Ph. collybita</i>	491	49	540		4
Grönsångare <i>Ph. sibilatrix</i>	87	8	95		
Nordsångare <i>Ph. borealis</i>	1	-	1		
Teigesångare <i>Ph. inornatus</i>	3	-	3		
Kungsfågelsångare <i>Ph. praterulus</i>	1	-	1		
Vidsångare <i>Ph. schwarzi</i>	1	-	1		

Art (Species)	Antal ringmärkta (Number ringed)			Återfynd (Recoveries)	
	1965-76	1977	1965-77	1977	1965-77
Kungfågel <i>Regulus regulus</i>	9933	1940	11873	3	4
Brå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	1879	58	1936	1	4
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	820	62	882		3
Halsbandsflugsnappare <i>F. albicollis</i>	2	-	2		
Mindre flugsnappare <i>F. parva</i>	41	2	43		
Järnparv <i>Prunella modularis</i>	102	7	109		
Korspipelärka <i>Anthus pratensis</i>	99	5	104		
Trädpipelärka <i>A. trivialis</i>	289	21	310		2
Skärpipelärka <i>A. spinoletta</i>	16	-	16		
Söderfårla <i>Motacilla alba</i>	836	19	855		3
Gulårla <i>M. flava</i>	76	-	76		1
Sidensvana <i>Ambytilla garrulus</i>	5	-	5		
Varfågel <i>Lanius excubitor</i>	46	4	50		
Törnskata <i>L. collurio</i>	614	43	657	1	3
Stare <i>Sturnus vulgaris</i>	104	-	104		2
Erdfink <i>Chloris chloris</i>	82	2	84		1
Steglits <i>Carduelis carduelis</i>	1	-	1		
Grönsiska <i>C. spinus</i>	563	30	593		5
Hämpling <i>C. cannabina</i>	1	-	1		
Vinterhämpling <i>C. flavirostris</i>	6	-	6		
Erstloke <i>C. flamma</i>	1672	4	1676		5
Sölsiska <i>C. hornemanni</i>	6	-	6		
Dornerre <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	223	43	266		
Rosenfink <i>Carpodacus erythrinus</i>	2	-	2		
Tallbit <i>Pinticola enucleator</i>	8	-	8		
Mindre korensåbb <i>Loxia curvirostra</i>	67	1	68		2
Bändelkorensåbb <i>L. leucoptera</i>	11	-	11		
Rafink <i>Fringilla coelebs</i>	950	65	1015		9
Bergfink <i>F. montifringilla</i>	100	19	119		1
Gulparv <i>Emberiza citrinella</i>	156	7	163		1
Ortolansparv <i>E. hortulana</i>	37	-	37		
Vidsparv <i>E. rustica</i>	7	-	7		
Skövparv <i>E. schoeniclus</i>	88	5	93		2
Lappparv <i>Calcarius lapponicus</i>	6	-	6		
Summa (Sum)	45096	4397	49493	18	193
Antal arter (Number of species)	121	68	123	8	42

Förläggningstältet på Enskärs södra udde hösten 1977.

Teckning: Dan Frendin

ÅTERFYND OCH KONTROLLER

Under 1977 inrapporterades 18 återfynd av 8 arter genom ringmärkningscentralen. Åtta av fynden är från Norden, 8 från övriga Europa och 2 från Nordafrika. Återfynden i Afrika utgörs av en taltrast och en rödhake, vilka båda är funna i Algeriet.

Hela sju av återfynden hänför sig till rödhakar. Fyndet av svarthätta i Bulgarien är vårt åttonde av denna sydost-flyttare.

Ett flertal fåglar har kontrollerats på andra fågelstationer. Alla dessa kontroller har gjorts året efter märkningen och under höststräcket, med undantag av den törnskathane som kontrollerades under sommaren vid Kvismaren.

Fem främmande kontroller gjordes under hösten. En Matsalu-märkt rödhake har vi ännu inte fått några märkdata för. Tre av de främmande kontrollerna hade märkts vid andra fågelstationer belägna vid Östersjön. Den kanske intressantaste av dessa är trädkryparen som märktes på Signilskär, Åland den 11.9 och en vecka senare kontrollerades på Enskär. Denna liksom ett återfynd av en av våra under hösten 1977 märkta trädkrypare vid Norrköping i januari 1978 utgör våra första bevis för längre förflyttningar hos trädkrypare.

Teckenförklaring

I efterföljande uppställning användes nedanstående tecken och förkortningar.

pull	unge på häckplatsen, oflygg eller flygg (nestling)
juv	juvenils, utvuxen, helt flygkunnig men ej utfärgad fågel (a fully fledged bird not in adult plumage)
ad	adult, gammal utfärgad fågel (adult)
fl	flygg fågel av obestämd ålder (full-grown, age uncertain)
1K	fågel i sitt första kalenderår (bird in its first year)
1K+	fågel i sitt första kalenderår eller äldre (bird in its first year or older)
2K+	fågel i sitt andra kalenderår eller äldre (bird in its second year or older)
♂	hane (male)
♀	hona (female)
+	skjuten (shot)
+K	dödad av katt (killed by cat)
x	funnen död (found dead)
v	fångad och släppt med sin ring (caught and released with ring intact)
c?	fångad, vidare öde okänt (caught, its further fate unknown)
/?/	fyndsätt obekant (manner of recovery unknown)

Understrukna nummer anger att ringen har returnerats till ringmärkningscentralen. Märkningarna har gjorts på Enskär (58.41N/17.29E), Bällinge sn, Södermanland, då inget annat anges.

Återfynd inrapporterade under 1977 (Recoveries recieved during 1977)

Tordmule (Alca torda)			
<u>7.066.382</u>	pull	19.07.75	Hamskär 58.41N/17.34E
	x	00.09.75	Täcktom 59.50N/23.05E, Bromarv, Uusimaa, FINLAND
Taltrast (Turdus philomelos)			
<u>4.049.102</u>	juv	25.09.67	
	+	08.12.67	Villamarchante 39.34N/00.39W, Valencia, SPANIEN
4.140.179	juv	05.10.75	
	c?	04.01.77	M'Chedallah 36.22N/04.16E, Wilaya de Bouira, Alger, ALGERIET
<u>4.140.399</u>	juv	15.10.76	
	+	06.03.77	Scandriglia 42.10N/12.50E, Rieti, ITALIEN
Rödstjärt (Phoenicurus phoenicurus)			
<u>1.859.063</u>	1K+ ⁰	26.08.76	
	v	18.09.77	Christiansö 55.19N/15.12E, Bornholm, DANMARK
Rödhake (Erithacus rubecula)			
<u>1.858.082</u>	1K	04.10.75	
	x	21.11.77	le Pian-Médoc 44.58N/00.38W, Gironde, FRANKRIKE
1.859.565	juv	18.09.76	
	+K	14.01.77	Djemâa-N'Saharidj 36.40N/04.17E, Mekla, Tizi-Duzou, Grande Kabylie, Alger, ALGERIET
<u>1.859.611</u>	1K	18.09.76	
	x	15.10.76	Hollenstedt 53.22N/09.43E, Harburg, Lüneburg, Niedersachsen, TYSKLAND
<u>1.859.632</u>	juv	18.09.76	
	x	31.03.77	Jarchlin 53.41N/15.12E, Nowogard, Szczecin, POLEN
1.859.858	1K	25.09.76	
	v	11.10.77	Holmögadd 63.36N/20.45E, Västerbotten
<u>1.920.546</u>	1K	06.10.76	
	x	06.11.76	Rodez, 44.20N/02.34E, Aveyron, FRANKRIKE
1.988.107	1K	05.10.77	
	x	15.10.77	Olbernhau 50.39N/13.20E, Marienberg, Karl-Marx-Stadt, Sachsen, TYSKLAND, DDR
Svarthätta (Sylvia atricapilla)			
2.505.784	juv ♀	02.10.76	
	/?/	end .76	Vidin 44.00N/22.56E, Vratsa, BULGARIEN
Kungsfågel (Regulus regulus)			
R 95.629	juv ♀	06.10.76	
	x	05.11.76	Östersjön, söder om Gotland
R 96.011	1K+ ♂	10.10.76	
	v	19,20.10.77	Christiansö 55.19N/15.12E, Bornholm, DANMARK
<u>S 06.226</u>	1K ♂	21.10.77	
	x	05.11.77	Frederikssund 55.50N/12.04E, Själland, DANMARK

Grå flugsnappare (Muscicapa striata)

1.780.538 juv 02.09.75 Storrö 58.41N/17.34E
v 08.08.76 Lågskär 59.50N/19.56E, Lemland, Åland, FIN-
LAND

Törnskata (Lanius collurio)

3.232.084 juv 15.08.76
v 2K+ ♂ 22.07.77 Kvismaren 59.11N/15.24E, Norrbyås, Närke

Främmande kontroller

Rödhake (Erithacus rubecula)

HELSINKI

J 316.596 1K 20.09.76 Luvia 61.29N/21.21E, Turku-Pori, FINLAND
v 2K+ 27.09.77 Enskär

Trädkrypare (Certhia familiaris)

HELSINKI

Y 54.100 fl 11.09.77 Signildskär 60.12N/19.20E, Eckerö, Åland,
FINLAND
v 1K+ 18.09.77 Enskär, kl 07.

Ärtsångare (Sylvia curruca)

STOCKHOLM

1.958.757 2K 23.05.77 Ottenby 56.12N/16.24E, Öland
v 2K+ 25.08.77 Enskär

Kungsfågel (Regulus regulus)

POLAND GDANSK

MA 08.739 1K ♂ 11.10.75 Hel 54.46N/18.28E (Operation Baltic), Gdańsk,
POLEN
v 1K+ ♂ 22.10.77 Enskär

Summary

1977 was the observatory's 13th consistent year and was manned for ten weeks from mid-August to late October.

As in the previous seasons, biometric data from irruptive species were noted and this year data from the additional species Willow Warbler, Lesser White-throat and Spotted Flycatcher were also noted.

4 397 birds of 68 species were ringed with Goldcrest as "largest" species (1 940 ringed), followed by Robin (613), Willow Warbler (439) and Great Tit (100). New species ringed were Merlin (3) and Magpie (1), but on the whole, 1977 was a mediocre year with relatively few species.

Irruptive species: Nutcrackers, Jays and Nuthatches displayed serious migration while owls and woodpeckers were scarce. Great Tits, Blue Tits, Tree-creepers, Bullfinches and Siskins were relatively numerous and Two-billed Crossbills were seen several times.

Other species: The Sparrowhawk was unusually numerous, 16 ringed birds being best result so far.

Manus inkommet februari 1978.

Lennart Wahlén, Nygatan 17A, S-150 10 Gnesta

Hans Pettersson, Blodstensvägen 20, S-752 44 Uppsala

Kovakärret hösten 1977

Autumn Observations from a Marsh in Södermanland 1977

Per-Åke Hägerroth, Tage Wahlberg och Jan-Eric Hägerroth

Av en tillfällighet kom vi att besöka Kovakärret, en del av Malmkärret vid Malmköping under en septemberhelg för att utröna huruvida kärret motsvarade det goda rykte det åtnjutit under gångna tider ur fågelsynpunkt.

Vid besöket i fråga sågs fem dubbelbeckasiner, åtta brushanar och en blåhake, vilket omgäende följdes av ett enhälligt beslut att kärret var väl värt att drabbas av våra ringmärkningsambitioner, varför nät uppsattes.

Till en början vittjades näten endast under dagtid, med ett i vårt tycke magert resultat. Vi beslöt därför att utsträcka tiden till att omfatta även dygnets mörka del. Det var med viss spänning vi första kvällen (24.9) vadade ut för att vittja. Trots högt ställda förväntningar var det ändå knappt vi trodde våra ögon, då vi i ett av näten stod inför en dvärgbeckasin. Efter den betan kom det upp fler nät och resultatet blev därefter. Nästan varje natt gav en ny dvärgbeckasin och efter avslutad höstsäsong, den 26.10, visade facit på 26 märkta praktexemplar av denna art.

Många roliga upplevelser därutöver och lika väl värda att omnämnas tilldrog sig i kärret under höstens lopp. En tidig morgon vadade en av deltagarna över till bortre ändan av kärret för att inspektera ett nät, som stod utmed ån i hög starr. Nedre våden hade fastnat i starren och när denna slets loss uppstod ett rassel i det frostbelupna starrgräset som knappast kunde sägas uppväcka döda, men väl den rördrom, som stod dold i starren bara någon meter bakom ryggen på den intet ont anande fridstöraren. Drommen uttryckte sitt djupa missnöje i ett avgrundsskri, som tycktes upphäva tyngdlagen hos fridstöraren, som försvann i ett jämfotahopp, som skulle gjort en känguru grön av avund.

Före den här aktuella malören så hördes drommar passera kärret under nattflyttning vid två tillfällen. Vid ett av dessa upptäcktes också drommen, där hon stävede fram på cirka 30 meters höjd, som en stor fladdermus eller ännu bättre en flygande hund och avgivande detta klangfulla ödsligt kusliga läte med jämna mellanrum, taktfast som en kronometer.

Nattliga ljud i luften över kärret var det gott om och trots gruppens stora ambitioner beträffande arttillhörighet, så fick många ljud passera oidentifierade.

Av övriga upplevelser må särskilt nämnas en som tilldrog sig den 15.10. Vi iaktar en rovfågel, tillsynes en vråk, som står alldeles still mot vinden på stela snett uppåtriktade vingar och liksom tänjer med kroppen fram och åter

under vingspannet. Plötsligt lossnar fågeln från denna upphöjda position och vänder mot oss i en elegant sväng varvid vi genast upptäcker att det är en kungsörn. Hon kommer såvligt svepande mot oss, görande en överflygning på bara cirka tjugo meters höjd, nästan som om hon avsiktligt vill exponera hela elegansen av sin magnifika uppenbarelse, som visar sig vara en synnerligen fin produkt av årets skörd. Genast, som genom ett trollslag, lyfter samtliga minst fem hundra kråkor och kajor från Kovaberget för att skrånande skynda örnen till mötes och i samfälld kör utgjuta sitt förakt över Hans Majestät Konungen i fågelvärlden. Vi står i stum beundran och åser hurusom örnen med stoiskt lugn, oberörd av sina skråniga undersåtars uppvaktning, drar bort över gårderna mot Sparreholmshället. Vi står länge kvar och stirrar mot den punkt i fjärran, där örnen försvann, och ägnar omedvetet den "våldige" en tyst minut.

Vid ett tillfälle, den 8.10, fick vi så besök av en ung pilgrimsfalk som lågt och helt sakta kom klippande rakt emot oss, där vi stod i dyn. Den svepte helt nära i en snäv sväng runt oss för att sedan med nyvaknet intresse börja klippa hastigare med vingarna och accelerera upp till en rent hiskelig fart. Då vi såg utmed färdriktningen upptäcktes föremålen för detta plötsliga intresse i form av en flock trastar, som hastigt förpassade sig utom synhåll bortom horisonten tillsammans med den uppvaktande falken. Vad som sedan hände där bortanför undandrar sig vår bedömning, men vi sände samfällt av hela vårt hjärta en önskan om god jaktlycka.

Dylika ögonblicksbilder var legio vid detta avundsvärda kärr och nästan dagligen hade vi sällskap av en sparvhökshona, som inom vårt synfält jagade företrädesvis ängspiplärka med varierande framgång. Vidare så gjorde oss en blå kärnhökshona den äran med besök vid tvenne tillfällen, måhända samma exemplar.

Fiskgjusen gjorde täta provianteringsförsök i ån som genomflöt kärret, där förövrigt två hägrar ständigt kivades med varandra. Från skogen bortom kärret hördes dagligen några korpar konversera. Kungsörnens uppvaktning, de fem hundra kråkorna och kajorna, livade ständigt upp kärret med omnejd och då och då passerade svärmar av flyttande trastar, lärkor m.m. samt vid ett tillfälle 43 st grågäss.

Nätfångade och märkta fåglar

Tofsvipa	1	Nötväcka	1	Lövsångare	1
Enkelbeckasin	6	Trädkrypare	1	Järnsparv	2
Dvärgbeckasin	26	Björktrast	1	Ängspiplärka	1
Brushane	3	Taltrast	2	Sädesärta	28
Ladusvala	1	Rödvingetrast	2	Sävsparv	4
Kråka	1	Blåhake	1	Gråsparv	10
Kaja	1	Rödhake	4	Pilfink	19
Stjärtmes	5				

Återfynd

Två av de märkta dvärgbeckasinerna har redan rapporterats återfunna. Båda hade försetts med ring den 1.10. Den ene hade flugit till Italien på 30 dagar och hittades död i Piss den 30.10. Den andra flög mera västligt och nedlades med ett välriktat skott vid Saint-Justine, Charente-Maritime i sydvästra delen av Frankrike den 19.1.78.

Observatörer

Tage Wahlberg, Maud Hellman, Anita Pettersson, Jan-Eric Hägerroth och Per-Åke Hägerroth.

Summary

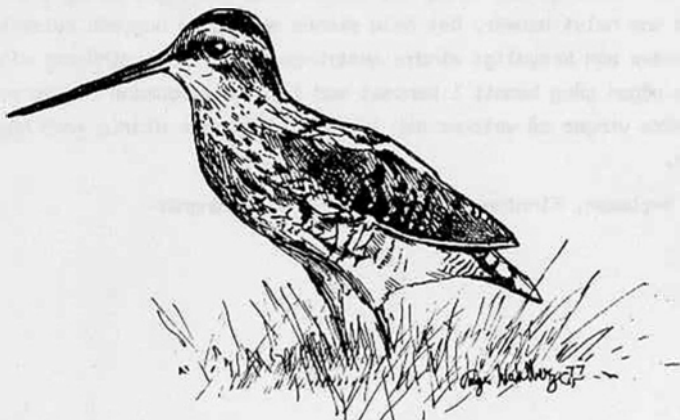
Observations and ringing were performed between 10.9 and 26.10. Five great snipes, one golden eagle and one peregrine were observed. Night migrating bitterns were also heard and seen. A total of 26 jack snipes were netted and ringed. Two of these have already been recovered, one in northern Italy and one in the south west of France.

Manus inkommet januari 1978

Per-Åke Hägerroth, Borgaregatan 1, S-611 00 Nyköping

Tage Wahlberg, Solsidan, S-640 32 Malmköping

Jan-Eric Hägerroth, Jupitervägen 10A, S-611 00 Nyköping

Dvärgbeckasin Teckning: Tage Wahlberg

Notiser

Nötskrika häckande på marken

Leif Karlsson

Angående notis i Fåglar i Sörmland nr 2, 1977 sid 82 om nötskrika häckande på marken av Lennart Wahlén.

I månadsskiftet maj-juni 1961 gjorde jag och min bror en promenad på P 10:s övningsfält ca 5 km NV Strängnäs. Vi passerade bl a genom en tätvuxen mindre grandunge. Ungefär mitt inne i denna stötte vi upp en nötskrika från marken på ca 5 meters avstånd. Vi fann ett bo med 6 ägg som utan tvekan var nötskrikans. Boet låg helt öppet på marken mellan en mossig sten och en granstam.

Vid ett besök några dagar senare var boet plundrat, troligtvis av grävling. Annat var väl inte att vänta med ett så utsatt läge.

Leif Karlsson, Finningevägen 62 B, 152 00 Strängnäs

Observation av simmande järpkuckling

Leif Karlsson

Under atlasruteinventering invid Dammsjön i Åker påträffades en järpkuckling som skyndsamt tog till vingarna och flög över till motsatta stranden. En av kucklingarna nådde inte ända fram utan störtade i vattnet ca 50 meter från stranden. Den satte genast igång med att simmande ta sig i land, vilket gick utan några som helst besvär. Det hela skedde med långa bugande halsrörelser och upplevdes som betydligt mindre ansträngande än t ex sothönans simteknik.

Har någon gång kommit i kontakt med icke vattenbundna fåglar som vilat med utbredda vingar på vattnet och lyckats lyfta, men aldrig sett någonting liknande.

Leif Karlsson, Finningevägen 62 B, 152 00 Strängnäs

FÖRENINGEN SÖDERMANLANDS ORNITOLOGER (FSO)

Utgör en regionalavdelning av Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) och är huvudman för Hartsö-Enskär Fågelstation.

Föreningen är ideell och verkar för vidgad kännedom om och bättre levnadsbetingelser för de sörmåndska fåglarna samt att bland allmänheten sprida intresse för ornitologi och naturvård.

Detta försöker vi förverkliga genom en verksamhet som omfattar bl a :

- * Inventeringar och andra undersökningar
- * Fågelskyddsarbete
- * Årlig fågelrapportering
- * Tidskriften Fåglar i Sörmland
- * Hartsö-Enskär fågelstation
- * Sammankomster och exkursioner

Styrelse

Ordförande	Leif Karlsson Finningevägen 628, 152 00 Strängnäs	Tel 0152/15108
Sekreterare	Lennart Wahlén Nygatan 17A, 150 10 Gnesta	Tel 0158/10770
Kassör	Gunnar Sjöö Brenäsvägen 23, 641 00 Katrineholm	Tel 0150/52071
Övriga	Stefan Bengtsson, Vadsbrovägen 12, 150 20 Järne Tony Haglund, Lindtorpsgatan 8A, 632 27 Eskilstuna Hans Pettersson, Blodstensvägen 20, 752 44 Uppsala Claes Svedlindh, Badhusgatan 8A, 613 00 Oxelösund	

Medlemskap

Se omslagets andrasida.

HARTSÖ-ENSKÄR FÅGELSTATION

Stationen ligger i Sörmlands yttre skärgård rakt öster om Oxelösund och där utförs ringmärkning huvudsakligen under aug-okt varje år. I samband med märkningen genomförs ofta specialstudier.

Stationens läge gör att vi tidigt registrerar invasioner av mesar, siskor, hackspettar och ugglor.

Stationen bemannas främst av ringmärkare och assistenter från Södermanland. Utbildning och vidareutbildning av personal sker årligen och nya medarbetare är välkomna att delta i verksamheten.

Medlemmar är också välkomna att besöka stationen och får rabatt på båtresan. Föreläsning sker i tält.

Kontaktman är Lennart Wahlén, Nygatan 17A, 150 10 Gnesta Tel 0158/10770.

Gräshålet, Enskär, Teckning: Dan Frendin

INNEHÅLL

- 1 Fågelrapport Sörmland 1977.
Hans Pettersson, Lars Broberg, Tony Haglund och Lennart Wahlén.
- 19 Råkans (*Corvus frugilegus*) uppträdande i Sörmland våren 1977.
Lennart Wahlén
- 23 Hornugglans fluktuationer.
Ingemar Nord
- 30 Gräshoppssångaren i Sörmland 1977.
Leif Karlsson
- 35 Svensk fågelatlas i Sörmland 1977.
Bo Ljungberg
- 41 Verksamheten inklusive ringmärkningen vid Hartsö-Enskär fågelstation 1977.
Lennart Wahlén och Hans Pettersson
- 57 Kovakärret hösten 1977.
Per-Åke Hägerroth, Tage Wahlberg och Jan-Eric Hägerroth.
- 60 Notiser: Nötskrika häckande på marken, Leif Karlsson; Observation av simmande järpkyckling, Leif Karlsson.